

LUCEAFARUL

Anul VII. Nr. 5.

Sibiu, 1 Martie 1908.

SUMARUL.

Dr. I. Borcia . . . „Peste paterile noastre” de Björnstjerne Björnson.	I. Dama . . . Dări de seamă: M. Sadoveana, Vremuri de bejenie.
Simina Bran . . . Unai cântăreț (poezie).	Cronică: . . . Conferințele despărțământului Sibii. Expoziția de copii din Băsești. Din Germania. Reviste și ziare. Știri. — Poșta redacției. — Poșta administrației. — Bibliografie.
Al. Ciura . . . Adaceri aminte.	
Vasile G. Militaru . . . Scrisoare (poezie).	
D. Teodorescu . . . Prietini vechi. Navelă din popor.	

Ilustrații: Expoziția de copii din Băsești. — Banca românească „Codreana”. — Casa lui „Badea Gheorghe” din Băsești.

ABONAMENT:

Austro-Ungaria:

1 an	12 cor.	Ed. de lux	20 cor.
6 luni	6 „	„ „ „ „	10 „

Ediția pentru preoți, învățători și studenți: 1 an 7 cor.

România și în Străinătate:

1 an	16 cor.	Ed. de lux	25 cor.
6 luni	8 „	„ „ „ „	13 „

Ediția pentru preoți, învățători și studenți: 1 an 12 Cor.

Reclamațiile sunt a se face în curs de 15 zile după apariția fiecărui număr. Pentru orice schimbare de adresă se vor trimite 20 bani în mărci postale.

Abonamentele, plătite înainte, sunt a se trimite la adresa:

Adm. rev. „Luceafărul”, Sibiiu (Nagyszeben).

Scoarțe pentru Luceafărul

orice an cor. 2.—

Colecțiile „Luceafărul” complete.

Legătură elegantă în pinză.

Anul I, epuizat.	
Anul II, (1903)	40 cor.
Anul III, (1904)	30 „
Anul IV, (1905)	40 „
Anul V, (1906) Ed. simplă	16 „
Anul V, (1906) Ed. de lux	25 „
Anul VI, (1907) Ed. simplă	16 „
Anul VI, (1907) Ed. de lux	25 „

Toate colecțiile împreună ed. simplă C. 130 ; ed. lux C. 145.

Colecții incomplete.

Sem. II, 1903, (nrele 9—23)	3 cor.
Sem. II, 1904, (nrele 11—24)	3 „
Sem. II, 1905, (nrele 11—24)	3 „

Cumpărăm „Luceafărul”.

Anul I, (1902), complet sau numerele: 2, 3, 6, 8, 9, 10. (În deosebi nrele 3 și 9—10.)	
Anul II, (1903), 2, 4, 7 și 24.	
Anul III, (1904), 2 și 5.	
Anul IV, (1905), 1, 2, 4, 6, 8 și 10.	

A se adresa administrației noastre.

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ. APARE DE DOUĂORI PE LUNĂ

sub îngrijirea dlor: Octavian Goga și Octavian C. Tăslăuanu.

Ca colaborarea dlor: I. Agârbiceanu, I. Al. Bassarabescu, Z. Bârsan, G. Bogdan-Duică, Dr. I. Borcia, I. Ciocârlan, V. Cioflec, Al. Ciura, Maria Cunșan, Elena Farago-Falma, Dr. I. Lupaș, Dr. G. Murnu, Horia P. Petrescu, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea, M. Simionescu-Râmnicănu, I. U. Soricu.

Orice reproducere fără indicarea izvorului este oprită.

„Peste puterile noastre“*)

de Björnsterne Björnson.

Doamnelor și Domnilor!

La anul 1870, când fericitul Iosif Vulcan deschise în »Familia« o discuție publică asupra ideii de a înființa o societate de teatru la noi în Ardeal, Eminescu — pe atunci un tânăr student universitar de 21 de ani — scria, într'un minunat articol despre »Teatrul românesc și repertoriul lui«, aceste rânduri:

»În orice caz autorul trebuie să scrie pentru publicul, ce-l are; — deși nu zic, și încă cu tot dinadinsul nu voi să zic, ca el să se coboare până la publicul lui... Această manoperă minunată de a ridica pe public la sine și de a fi cu toate aceste înțeles în toate de el, au priceput-o într'adevăr prea puțini — ci Germanii și Francezii n'au înțeles-o de fel. Modele în astă privință sunt dramaturgii spanioli, Shakespeare, și un autor norvegian, Românilor poate prea puțin cunoscut, dramaturgul Björnsterne Björnson.«

Ce pătrundere în adevăr genială a avut Eminescu, dacă, atunci când Björnson eră abia la începutul activității sale literare, nu-și încheiase încă deplin epoca romantică, nu scrisese încă nici »Falimentul«, cea dintâi dramă a lui care a cucerit toate scenele mari, — tânărul poet român a înțeles pe deplin însemnătatea și valoarea extraordinară a acestui scriitor, a înțeles puterea educativă a acestei personalități, care, abia mai târziu, aveă să se manifesteze în toată mărimea ei, și ni l-a dat pe Björnson, alături de Shakespeare, drept pildă pentru o îndrumare sănătoasă a literaturii noastre dramatice.

Firește că o simplă conferință nu poate avea pretenția nici măcar de a schița figura și opera colosală a acestui uriaș al Nordului.

O astfel de încercare ar fi cu totul zadarnică. Dar, ar fi și o ingraturdină față de o personalitate ca Björnson, care nu e o simplă figură literară interesantă.

Cititorul care se adâncește puțin în operele lui, e cu neputință să nu-și stabilească un raport personal față de acest mare agitator al problemelor vieții moderne, care zguduie sufletele și răsecolește conștiințele, față de acest propovăduitor al celui mai înalt idealism și al celei mai curate morale, față de acest drept și strașnic judecător, care coboară trăsnete pe capetele păcătoșilor. Björnson e din rândul acelor scriitori cărora cititorul sau li se va feri din cale sau le va închină toată admirația sufletului său, rob de frumusețea idealurilor pe care le propovăduiesc.

N'o să fac aici nici biografia lui Björnson, la care n'aș putea, de sigur, să contribuie cu nimic nou. Datele mai însemnate cu privire la viața lui s'au publicat, în timpul din urmă, aproape în toate ziarele noastre și, acum de curând, și în »Luceafărul«, unde se amintesc și operele lui principale, grupate după epoci. Nu voi repetă deci ceea ce d-voastră știți deja. Nu voi vorbi nici despre poeziile lui din tinerețe, nici despre »nuvelele țărănești«, dintre care unele au apărut și în traducere românească și Vă sunt deci cunoscute. Nu pot să mă ocup aici nici de romanele lui, în care cititorul poate găsi cea mai curată poezie, alături de o pătrundere psihologică genială, și admirabile idei cu privire la probleme

*) Conferință ținută în sala Muzeului Asociațiunii.

mari ale vieții omenești, ca, de pildă, problema educației, pe care o dezvoltă într'unul din romanele sale.

Mi s'a părut mai potrivit să aleg dintre dramele lui Björnson, în care geniul său și-a găsit intruparea cea mai înaltă, cea operă care se consideră ca cea mai puternică creațiune a lui, și să încerc a o înfățișa pe cât îngăduie timpul limitat al unei conferințe.

Această dramă e intitulată »Peste puterile noastre« și e compusă din două părți: în cea dintâi poetul ne înfățișază problema religioasă, în cea de a doua problema socială supt forma eternei drame a oamenilor pe cari ceva irezistibil în firea lor îi împinge să treacă peste puterile omenești.

Partea întâia se petrece într'un sat de pescari în nordul Norvegiei, în natura aceea măreață și grozavă a Nordului, »care trece peste orice măsură obișnuită«. Iată cum ni-se descrie această natură:

»Aproape toată iarna avem noapte. Aproape toată vara avem ziua — și atunci soarele e, zi și noapte, deasupra orizontului. L-ai văzut vreodată noaptea? Invelit de negurile mării apare de trei ori, ba de patru ori așa de mare ca altdăți. Și colorile ce zugrăvește pe cer, pe mare și pe stânci! Dela cel mai aprins roșu, până la cel mai fin și gingaș galben și alb. Și zarea Nordului, iarna, pe cer! Deși, atunci, luminile sunt mai stinse, dar în jocul lor e ceva sălbatec, o neodihnă, o veșnică schimbare! Și, apoi, celelalte minuni ale naturii! Milioanele de stoluri de paseri călătore. »Roiuri de pești care ar ajunge dela Paris până la Strassburg«, cum a scris cineva. Văzut-ai stâncile, care se înalță, drepte și prăpăstioase, din mare? Ele nu sunt ca alți munți. Și întreg oceanul atlantic își frânge puterea de ele.

Plăsmuirile oamenilor, firește, sunt asemenea naturii. Ele trec peste orice măsură. Poveștile și legendele lor? Par'că cineva ar fi zmulș și ar fi grămădit țerile una peste alta și, peste toate, ar mai fi prăvălit încă munții de gheață ai polului.

Natura extraordinară explică și firea oamenilor, care, aici mai mult decât aiurea, e dornică de lucruri extraordinare, le așteaptă mereu, nu se simte mulțumită decât de ceva supranatural în care crede cu toată țaria.

De aceea este părintele Sang omul lor, al acestor pescari săraci de prin sătulețele aciuete pe câte un colț de stâncă, care se luptă de veacuri cu înfricoșata putere a valurilor mării. El este preotul pe care-l așteptau ei.

A venit între ei »cu o avere mare și a dat aproape tot ce a avut. Așa se conveni! Așa cerea legea creștinească! Și acum adeseori se duce departe, departe, la un bolnav sărman și se roagă astfel, încât oamenii se alipesc de el, și lumina străbate în sufletul lor, deadreptul în suflet! Uneori îl zăresc, pe timp de furtună grozavă, în mijlocul mării; el singur de tot într'o luntriță cât o coaje de nucă; se întâmplă că are un copil sau pe amândoi cu sine; căci îi luă de când erau de șase ani! Face undeva o minune și pornește iarăși, mai departe, spre alt sătuleț de pescari, — și aici iar se întâmplă o minune! Oamenii parcă-l așteaptă. Și tot așa mai departe!«

Toată împrejurimea cunoaște pe »preotul care face minuni, căruia Dumnezeu îi implinește rugăciunea, care poate vindeca bolnavi, dacă cred, prin rugăciune.

Sute de oameni cu credință adevărată s'au însănătoșat, dacă veniă el și se rugă cu ei împreună.

Mai mult: bolnavi, la cari nu putea să ajungă din cauza depărtărilor enorme — »la bolnavi de aceștia le-a scris că, în cutare zi, la cutare ceas, se va rugă pentru ei și ei trebuie să se roage împreună cu el; — și din acelaș ceas boala lor a dat spre bine.

Nenumărate sunt faptele minunate săvârșite de el: »O lumină se răspândește în jurul lui și luminează până departe peste mii de credincioși, peste toată țara, o lumină, ca și care nu mai este altceva asemenea.

Și cu toate acestea, soția lui, Clara, zace bolnavă, greu bolnavă, deja de multă vreme, și el nu-i poate ajuta.

A doborât-o grija și truda unei vieți care trecea peste puterile ei. Fire cu totul deosebită de a bărbatului ei, pe care îl iubește din tot sufletul, ea, în cei 25 de ani ai căsniciei lor, a trebuit să lupte necontenit în contra avântului lui, care amenință să-l piardă și pe el însuși și toată casa lui.

Lui îi lipsește cu totul simțul pentru realitate. De aceea, el, de pildă, nu vede nimic rău

la nici un om; sau, mai bine zis, vede răul, dar nu vrea să-l ia 'n seamă. »Eu mă țin de ceea ce este bun în om«, zice el. »Și când vorbește el cu ei, atunci toți sunt buni, toți fără excepție! Când se uită la ei cu ochii lui de copil. — cine ar și putea atunci să fie altfel?... Dar în chipul acesta el își prăpădește casa. El ar da, dacă ar putea, tot ce au, chiar și aceea ce le trebuie de azi pe mâne. »Dumnezeu va îngriji de noi; căci el ne-a poruncit să facem așa«.

»A trecut, prin ceață, peste munți și a ră-tăcit trei zile fără de mâncare și beutură. L-au căutat și l-au adus iarăși la oameni. Și, în săptămâna următoare, voiă să facă aceeași cale iarăși prin ceață! Îl așteptă doar un bolnav!«

Și el supoartă toate ostenelele cu ușurință; căci credința lui îi dă puteri supranaturale, și aceste puteri el le închină toate iubirii deaproapelei; toată viața lui e numai dragoste și jertfă pentru alții. »El strălucește întotdeauna de bucuria Duminecii. Pentru el este, tot anul, Duminecă«.

Clara îl iubește din tot sufletul, mai mult, »ea nu există fără de el« cum spune ea însăși. Cu atât mai grea i-a fost lupta. Ea e »dintr'un neam vechiu de oameni sceptici și nervoși dar inteligenți«. Întâi l-a admirat, fiindcă era cu totul altfel decât toți ceilalți, mai bun decât toți ceilalți. »L-a admirat până când l-a în-
drăgit«.

»Dacă el ar fi fost ca alți bărbați, dacă ar fi făcut gură și s'ar fi certat — atunci nu i-ar fi fost așa de greu«.

Dar el e numai dragoste și seninătate. »În casa lor n'a căzut o vorbă aspră, nu s'a întâmplat o scenă«. Puterea lui asupra ei e atât de mare, încât, cu o privire, îi alină durerile, cu o mângâiere, face să dispară încremeneala boalei.

Din ce-a fost ea, n'a rămas decât iubirea aceasta nemărginită pentru el. Lupta pentru cei doi copii ai lor a înfrânt-o în sfârșit. De ei nu s'ar fi ales nimic, dacă rămăneau acasă, supt influența acestui tată, care nu se conducea de nici un plan, de nici o chibzuială, ci numai de inspirație. »Erau mari, și nu prea știau decât a citi și a scrie«.

»Cum a trebuit să se lupte spre a-i putea trimite de acasă și, pe urmă, cinci ani de grije pentru întreținerea și creșterea lor în străin-

tate! Aceasta i-a consumat puterile cele din urmă«. Și, cu toate acestea, ea nu se plânge, nu și-ar schimbă soarta cu a nici uneia — așa îl iubește. —

Afară, a plouat săptămâni dearândul, încât lumea se teme de vre-o prăbușire de munte, cum se întâmplă prin acele regiuni după atâta ploaie. Acum, s'a înseninat. În odaia simplă de lemn, bolnava zace pe patul ei de chinuri. Sora ei, venită din America, veghează lângă ea. A deschis fereastra și un miros îmbătător de flori străbate în odaie, au răsărit atâtea după ploaie:

»Iasomie! — esclamă deodată bolnava, — Iasomie!... E el! Il aud venind! E el! Acum sunt iar liniștită! Așa de liniștită!«

Am citat această scenă, fiindcă este atât de caracteristică.

De cu seară au sosit copiii, Ilie și Rafila, din străinătate, unde au fost crescuți. Tatăl lor i-a chemat lângă patul de chinuri al mamei.

Atăzi e o zi mare; nu înzadar eră împodobită firea cu o găteală așa de strălucitoare de flori, când se întorcea azi preotul Sang dela plimbarea de dimineată:

»Am ajutat la atâția — zice el — și ei nu pot să-i ajut, fiindcă nu prea pot să mă rog împreună cu ea, îndărătnică. Și eu n'am nici o putere, dacă bolnavul nu se roagă cu mine, — presupunând că poate să se roage. De aceea am scris copiilor să vie. Și, ieri seară, când i-am dus așa de vreme în odaia lor, le-am și spus de ce i-am chemat: să se odihnească întâi cum se cade și, azi dimineată, la șapte ceasuri, să-mi ajute să ne rugăm la patul mamei! ... Vrem să te încunjurăm cu un lanț de rugăciuni! Unul la picioare, celalalt la căpătâiu, și eu în fața ta. Și, pe urmă, nu vom încetă până ce nu vei adormi! Da, pân' atunci, pân' atunci! Și, apoi, ne vom ruga iarăși până când te vei ridica și vei umbla între noi«.

El știe că ea nu crede ca el, dar nu-i face imputări și nu încearcă s'o convingă; căci credința nu se poate impune nimănui cu de-a sila. Dimpotrivă, el o iubește cu atât mai mult, fiindcă »dragostea ei pentru el izvorește numai din firea și din voința ei«, și el e mândru că ea »își păstrează adevărul ființei ei alături de dânsul«. El se simte vinovat de soarta ei, fiindcă »nu s'a priceput s'o cruțe«, căci el știe

că ea s'a jertfit, clipă cu clipă, pentru el, și nu pentru credința ei sau în nădejdea unei răsplătiri aici sau în lumea cealaltă; nu; numai și numai din iubire».

Țin să observ aici că, dintre toate figurile de femeie create de Björnson, Clara este, poate, aceea în care concepția lui despre femeie și-a găsit expresia cea mai tipică.

Dar a trecut ceasul când trebuia să înceapă rugăciunea, și copiii întârzie. Mama lor bănuiește care este cauza zăbavei lor. În sfârșit vin, și acum află și tatăl lor de ce nu s'au grăbit la rugăciunea pentru însănătoșarea mamei: ei au pierdut credința tatălui lor.

Preotul e adânc mișcat de ceea ce află, dar nu-i dojenește; el știe că copiii lui au fost întotdeauna adevărați; dacă au lepădat credința lui, ei au trebuit s'o facă.

»Tu ți-ai câștigat credința aici la mine prea ușor. Eu sunt numai omul sentimentului. Cine știe dacă nu e acesta începutul pentru o credință ce nu se poate pierde».

Dar ce i-a făcut să-și piardă credința?

Au văzut că creștinii nu sunt așa cum i-a învățat el; nici cei mai buni dintre ei; și Ralfa a spus-o, cea dintâi: »Nu este decât un singur creștin, și acela e tata».

»Creștinismul celorlalți e un compromis. În viața lor, ca și în învățăturile lor, ei se închină la cele existente — la ceea ce există în împrejurimea lor și în timpul lor, — la instituții, la obiceiuri, prejudecăți, împrejurări economice și de tot felul».

Dar creștin adevărat e numai acela, »care a învățat dela Isus taina desăvârșirii și năzuește să se apropie de ea întru toate».

Dar așa este numai unul, el, tatăl lor. »Ceialalți, — sau își scad atâta, încât să poată lua restul cu toată liniștea;... sau încearcă în adevăr și — se ridică peste puterile lor».

Aceste experiențe i-au făcut să-și zică că, »dacă astăzi aceste idealuri se potrivesc așa de puțin cu împrejurările și facultățile omenești, — atunci ele nu pot să fie dela Atotștiitorul». Ne mai putând scăpa de această îndoială, au căutat în istorie și au găsit că toate aceste idealuri sunt cu mult mai vechi decât creștinismul, că au fost, cu mult înainte, propovăduite de fanatici religioși...

»De fanatici răsăriteni și greci într'un timp

de desperare; — îi întrerupe aici preotul — într'un timp când cei mai buni se doriau numai departe, spre țara înorii, — departe de tot! Știu și eu, copiii mei.

Aici v'ați oprit deci? Doamne! Ca și când legea cea nouă, împărăția de-o mie de ani n'ar fi tot așa de adevărată, și dacă este un vis străvechiu al popoarelor din răsărit?

Fost-a atât de mult așteptată, pentruca, acum, sufletele slabe să înceapă a o numi un vis zadarnic, — și cerințele ei idealuri zadarnice?... ce dovedește aceasta?

Nimic cu privire la învățatură, dar mult cu privire la popovăduitorii ei. Da, da, — mult cu privire la popovăduitorii ei.

Dar nu vreau să mai vorbesc despre ei, vreau să spun numai cum s'a întâmplat cu mine. Vedeam că creștinismul umbliă târâș — ba încă cu grije, ocolind toate dealurile. De ce? mă întrebai. Să fie de aceea, fiindcă, dacă s'ar înalță, ar scoate toate lucrurile din tățâni? E creștinismul ceva zadarnic, ori oamenii, fiindcă nu îndrăznesc?

Dacă unul singur ar îndrăzni, — n'ar îndrăzni atunci îndată mii de oameni? Și atunci am înțeles că trebuie să încerc eu a fi acest unul. Și eu gândesc că fiecare ar trebui să încerce. Dacă n'o face, nu e un credincios, căci a crede, înseamnă a avea convingerea că credinței nu-i este nimic cu neputință, — și apoi a arăta această credință».

Și el s'a îndoit o clipă de atotputernicia credinței, s'a îndoit că ar putea să mântuie singur de tot pe soția sa. De aceea i-a luat Dumnezeu ajutorul copiilor săi. »Căci așa avea să fie pregătit ceasul Lui. Acum vrea să arate tuturor ce este cu putință». El singur trebuie s'o săvârșească! Acum a primit porunca de sus; acum simte că e în stare.

De ce n'ar fi soția lui tot atât de iubită de Dumnezeu ca oricine, care crede din toată inima. »Ca și când Dumnezeu n'ar fi tatăl nostru al tuturor?»

»Iubirea lui Dumnezeu nu este un privilegiu al celor credincioși. Privilegiul credincioșilor este că simt iubirea lui și se bucură de ea — și pot să săvârșească, în numele ei, ceea ce se pare cu neputință».

Spre a dovedi aceasta, va merge singur la biserică și se va rugă și nu va ieși din biserică

până când Dumnezeu nu va dărui bolnavei somnul și după somn sănătatea, ca să se scoale și să umble iarăși între ei.

El însuși va trage clopotul de rugăciune. Când vor auzi cel dintâi sunet al clopotului, vor ști că a început să se roage.

El pleacă spre biserica apropiată. Cei rămași în casă îl urmăresc din ochi. Acum se aude clopotul. Rafila cade în genunchi. Deodată ia seama că mama ei a adormit. Ea »doarme ca un copil«...

Afară se aude un zgomot surd, prelung, din ce în ce mai puternic, până când devine înspăimântător. Se aud strigăte. Casa se cutremură. Zgomotul crește mereu.

O prăbușire de munte, de care se temeau după ploaia cea îndelungată.

Rafila, care eșise, intră strigând că muntele se prăbușește asupra bisericii.

O clipă, totul e încremenit de spaimă, zgomotul înghite totul.

Apoi descreește încetul cu încetul și încep a se desluși iarăși sunetele clopotului dela biserică.

Biserica stă; tocmai deasupra ei îngrozitoarea lavină a apucat în altă parte.

Și bolnava doarme liniștită, pe când clopotul dela biserică sună, sună mereu.

Scena actului al II-lea reprezintă o altă odaie simplă în casa preotului. Din depărtare se aude un cântec bisericesc cântat de o voce bărbătească; e preotul Sang, care cântă în biserică.

Ilie și Rafila se uită afară: acolo, sute de oameni stau tăcuți în jurul bisericii și, înăuntru, el se roagă și cântă fără să știe că este cineva afară. Și oamenii de afară sunt așa de îngrijați să nu-i audă, să nu-l tulbure.

»El vorbise de un lanț de rugăciuni. Toți acești oameni din jurul bisericii, — acesta e lanțul de rugăciuni!«

Și încă tot mai vin oameni, — neconținut. Mai mulți preoți, în frunte cu episcopul lor, treceau cu corabia, având să meargă la o adunare.

Auzind despre minunea ce are să se întâmple aici, preoții au stărui de episcop să se oprească ea să vadă și ei minunea cu ochii.

Un bolnav pe care l-au adus, pe targă, la biserică, cum a auzit cântarea preotului, s'a ridicat și acum umblă printre oameni.

Starea sufletească în care se găsește Ilie și

Rafila nu se poate descrie. Ilie e cuprins de o surescitare supremă, i se pare că oamenii ar vorbi în versuri, ar vrea să se arunce într'o primejdie mare. Rafila, care a moștenit mai mult din firea sceptică a mamei, simte numai o frică mare de sfârșit. Ei se întrebă dacă ceea ce s'a întâmplat, lavina, adormirea mamei, este în adevăr o minune; căci »nu se poate să fie numai puterea lui magnetică de tămăduire, sau influența personalității lui, trebuie să fie mai mult«. Rafila însă se teme, presimte că, orice ar fi, la urmă îi va prăpădi.

Un om necunoscut vine și se roagă să i se îngăduie a fi de față când se va ridica bolnava, căci »ziua aceasta are să hotărască asupra vieții lui«.

Preoții, cari s'au oprit ca să vadă minunea, cer, deasemenea, voie să se adune aici, fiindcă, aiurea, n'ar putea fi nicăiri singuri, ca să se sfătuiască, ca niște oameni de profesie, asupra atitudinii de luat în fața celor ce se întâmplă.

Sfătuirea preoților este o scenă de o psihologie nespus de fină. Cu o admirabilă măiestrie de caracterizare se zugrăvesc diferite tipuri de preoți buni și slabi, dar nici o singură caricatură; căci Björnson este un scriitor cu mult mai fin.

Regret că timpul nu-mi permite a stărui mai mult asupra acestei interesante scene, în care se ating o mulțime de probleme religioase actuale. Observ aici că Björnson este, de sigur, cel mai mare maestru al psihologiei și înfățișării parlamentarismului, care stăpânește manifestările publice ale vieții moderne.

În mijlocul discuției preoților, revine necunoscutul de adineaori și episcopul recunoaște într'ansul pe preotul Bratt, un fanatic chinuit de îndoieli.

El a venit peste munți la locul unde se întâmplă minuni. A văzut, de pe culme, prăbușirea de munte și a auzit clopotul, a văzut pe bolnavul care s'a sculat.

El așteaptă și caută, de ani de zile, pretutindeni, minunea făgăduită de Domnul. Aici i se pare că a găsit-o, dar, în clipa următoare, îl cuprinde iarăși îndoiala, blestemul care-l prigonește, fiindcă a prevestit, ca preot, șapte ani de zile, ceea ce el însuși nu credea, a prevestit minunea, cu toate că el se îndoia.

N'a făgăduit Domnul celui ce crede puterea de a săvârși minuni? Dar unde a rămas acea putere? Slăbit-a puterea credinții în timp de

aproape două mii de ani? Nu, ea a trebuit să crească, ca orice putere sufletească, prin moștenire. Și, cu toate acestea, să nu fie încă nimeni în stare a săvârși minunea? Căci trebuie să se împlinească cuvintele scripturii: »și toți ceie au văzut, au crezut«.

Mii și mii de oameni se leapădă astăzi de credință.

Dar dați acestor oameni o minune despre care să se poată zice: »Toți ceie au văzut, au crezut« — și atunci se va vedea că nu puțința de a crede le lipsește, ci minunea; căci »nimic nu e mai puternic decât germeul credinții chiar și în sufletul celui mai ager sceptic«.

Dacă s'ar arăta acum o minune, o minune așa de mare, încât »toți ceie ar vedea, ar crede« — ar veni întâi milioane de oameni, »toți înșelații, asupriții, toți cari sufer și cer dreptate«.

»Dar ei n'ar rămâneă singuri. Toți ceie caută adevărul pe pământ, le-ar urmă. În fructele aceia a căror sete de adevăr este mai mare, cercetătorii cei profunzi și serioși, spiritele cele mari«.

Tuturor acestora le lipsește numai minunea, ca să creadă, căci toți sunt chinuți de dorul de a-și împacă sufletul cu cea mai mare întrebare a lumii, — chiar și cei ușuratici dintre oameni. O minune cer toți.

De aceea a venit Bratt aici. Dacă nu se va întâmpla aici minunea, atunci unde să se întâmple? Căci nicăiri nu s'a mai văzut o astfel de credință. El s'a îndoit pân' acum de toate minunile despre care a auzit că le-a săvârșit. Dar poate tocmai credința celor mulți în ele eră minunea în care ar fi trebuit să creadă.

Acum e aici ca să vadă cu ochii lui:

»Și când privesc afară la fiordul cu stâncile aspre și sterge, cu țipetul paserilor de mare și mă gândesc: Impărăția lui Dumnezeu a început într'o țară roditoare, lângă drumul cel mare al neamurilor, în ținuturi pline de soare, — ce mărturie, dacă ar reveni aici în toată măreția ei, aici, într'o vale săracă, departe de lume, vecină cu veșnica ghiță, ... atunci mi-se pare că toate o prevestesc, că trebuie să vie minunea! ...

Dacă nici credința acestui om n'o poate săvârși, atunci, în toate acestea, ar fi ceva nemărginit ...? Ceva peste putere ...?»

Toți preoții au rămas adânc mișcați de vorbele lui Bratt, care le-au răscolit adâncul sufletului propriu.

O lumină pare a ilumina o cruce din odaie. Deodată se aude glasul Rafiei strigând cu spaimă din odaia bolnavei.

Bolnava s'a ridicat.

În același timp se aude dinspre biserică glasul preotului cântând: »Aleluia«!

Toți cad în genunchi, cuprinși de-o emoție supremă, pe când cântarea preotului s'apropie tot mai triumfătoare.

Acum răsună clopotul și tot poporul începe a cânta. Preoții se ridică. Cântarea răsună cu atâta putere triumfătoare, parc'ar cântă mii de oameni, și crește mereu. »Câteva clipe, acest »aleluia« pare a ridică toată casa în slavă«.

Atunci apare »Clara« în haina ei albă, pășind încet. Privirea ei e îndreptată spre biserică; se oprește și întindă brațele spre cântare.

În ușă se ivește preotul, venind repede, sigur. Cele din urmă raze ale soarelui îi luminează fața. Toți se dau înapoi.

El o cuprinde în brațe. În jurul lor răsună cântarea, pe când mulțimea se îndeasă, plină de evlavie, pe la ușă și ferestre.

Deodată, Clara alunecă de pe umărul lui. Cântarea încetează; numai clopotul sună înainte.

Apoi, ea moare în brațele lui. Cu inoioala în cuvintele-i din urmă, cade și el, pe când clopotul sună înainte.

În fața acestui sfârșit, unii, poate, se vor întrebă, nedumeriți: ce soluție a vrut să dea Björnson problemei religioase?

Acestora le vom răspunde: Björnson, ce e drept, se ocupă, în această dramă, de problema religioasă, dar, firește, ca poet și nu ca teolog; prin urmare, el nu intenționează să dea o soluție pozitivă acestei probleme, cum face teologul; ci el o înfățișează numai, așa cum se găsește, într'un timp anumit, într'o societate anumită, dar, firește, ca poet așa de mare și puternic, el a izbutit să creeze o operă cu un fond general omenesc atât de bogat și de adevărat, încât zguduie sufletul oricui.

Ar-fi, deci, cu totul greșit, dacă cineva ar luă una din persoanele piesei, de pildă, pe preotul Sang, ca persoană principală, și ar căută să deducă, din soarta lui, o soluție a problemei religioase. Cine ar încercă aceasta, ar ajunge la concluzii cu totul false și i-ar face și poetului o nedreptate mare.

Căci acesta nu vrea altceva decât să ne arate, într'o lumină cât mai vie și adevărată, diferiți oameni în raportul lor față de problema religioasă, cea mai mare problemă omenească.

Astfel, el ne înfățișează, în soția preotului, femeia, dar nu un tip comun de femeie, ci o admirabilă figură ideală — în raportul ei față de problema religioasă.

Observ, aici, în treacăt, că dacă, cum s'a zis, operele lui Björnson au tendință, totuși el nu este un scriitor tendențios în sensul vulgar, un scriitor care militează numai pentru anumite idei, ci în sensul acela că vrea să arate publicului figuri ideale, oameni cu o viață sufletească înălțată adeseori până la cel mai înalt grad. Prin astfel de »pilde«, am putea zice, și, printr'un avânt care răpește, vrea el să cucerească pentru idealurile unei vieți mai curate, mai frumoase, pentru credința într'un progres necontenit. Cu drept cuvânt, a putut să zică poetul german Wildenbruch că, »din dramele lui Björnson, a auzit iarăși acel glas care, dela Schiller, n'a mai răsunat de pe scena teatrului german«.

O figură ideală de femeie e și Clara. Ea nu e nici decum o necredincioasă, dar ea e femeie. Ea crede chiar și în minunile săvârșite de bărbatul ei, dar, în credința aceasta a ei, n'ai putea alege cât provine din convingere și cât din iubire pentru el. În orice caz însă, natura femeiască: iubirea de bărbat și de copii și simțul fin pentru realitatea practică sunt, în această femeie, mai puternice decât orice alt sentiment. Ea simte, deci, că el trece peste puterile omenești când își expune chiar și viața

lui și a copiilor la primejdii, și aceasta în ochii ei, nu mai înseamnă a crede, ci a ispiți pe Dumnezeu. Ea și-a jertfit viața pentru a mântui pe a lui și a copiilor și, precum el face minuni din credință, așa și ea, femeia slabă și bolnavă, ar fi în stare să facă minuni din iubire.

Precum Clara este cea mai înaltă expresie a femeii care iubeste, tot asemenea Sang, preotul, e întruparea celei mai înalte credințe. Această credință, Björnson n'o prezintă ca o credință fanatică, militantă, ci, dimpotrivă, ca cea mai curată credință care își are izvorul numai în sine, ca adevărata credință evanghelică. Acest preot zice: »Ca să credem spre a nu fi osândiți, de aceasta se va îngriji Dumnezeu. Grija noastră trebuie să fie a fi adevărați. Atunci vom crede, de sigur, — aici sau dincolo«.

Explicarea acestui caracter este: Bărbatul pătruș cu desăvârșire de o credință poate săvârși și ceea ce se pare cu neputință, minunea.

Dar tot aici e și germele tragicului: firea noastră e mărginită, celce trece peste puterea omenească, trebuie să se nimicească însuși pe sine.

Figurile preoților formează numai un cadru de tipuri mai comune din viață, din care răsar, într'o lumină cu atât mai vie, cele două figuri principale.

Nu mai Bratt, fanaticul și fanatizatorul, omul care propagă, cu tot focul credinței, o idee, spre a ajunge, pe urmă, el singur, prada celei mai chinuitoare îndoieli — numai această figură interesantă ese mai mult în relief, dar pe ea o vom cunoaște mai bine în partea a doua a dramei, ca și pe cei doi copii: Ilie și Rafila.

(Va urma).

Dr. I. Borgia.

Unui cântăreț.

Suflete, bătut de gânduri,
Și-obosit de cale,
Nu știi câtă jale plâng
Cântecile tale!

Dintr'a mele lacrimi,
Vrei să-ți fac cunună,
S'ascultăm, cum plânge
Jalea, împreună?!

Simina Bran.

Aduceri aminte.

VII.

— Să vezi, domnule părinte, că n'o fi bine de oamenii ăștia. S'au pomenit deodată în bine și belșug și mai nainte vreme, ferească Dumnezeu, că de abia o încurcau de azi pe mâne. El eră ciubărar, ca toți ciubăraii, și venia Lunia la Abrud, la târg... Nicî măcar o gloabă de călușel să aibă, ferit-a Dumnezeu! Venia cu ciubarele și cu donițele în spate, iar peste săptămână îl vedeai cu cercuri strigând în gura mare: „Ciubare de legat — cu cercuri!“ Și acum iată-l în hinteu, cu ceas de aur, și nevastă-sa numai mătăsuri și lanțuri și inele...

Crezi, d-ta, că bogăția asta și-au agonisit-o cu muncă dreaptă? Ehe, din câteva doage și cerculețe, nu s'a mai pomenit să-și cumpere ni meni hintee și lanțuri de aur, nici jugăre de pădure. Așa vr'un cărucior mai amarit, vre-un călușel ori doi, tot mai pricepe omul, dar să te culci sărântoc și să te scoli găzda mare, asta nu s'a mai pomenit în lumea ciubăraților. La baie, treacă-ducă-se, mai face Dumnezeu câte o minune cu aurul, dar cu doagele motului ce minune să facă?

Și așa, cum zic, domnule părinte, bații n'au ajuns pe cale dreaptă în mâna lor. Erai micuț și nu-ți aduci aminte, dar eu știu cum s'a întâmplat lucrul din fir în păr.

În vrâjbi, când toată lumea fugise din oraș, Malvina — știi d-ta, bătrâna, pe care ai îngropat-o acum-a anul — eră slujnică la Fösteru.*)

Într'o seară, când tocmai eră vorbă să-și vadă de drum, Malvina, cum durmia în culină, cu ferestrele deschise, numai ce se pomeneste, că aude niște bocănituri în grădină.

Se ridică din așternut, se freacă la ochi și se uită într'acolo.

Fösterul și cu nevasta săpau ceva sub un păr. Eră lună ca ziua. Slujnica pricepu într'o clipă că e vorba de o comoară. Iși îngroapă galbinii și auriturile, se gândia ea. Și sta pîtulată în colțul patului, de nu cuteză nici să sufle măcar. Îi vedeă așa de bine din colțul patului și se frecă mereu la ochi, ca să se încredințeze că e trează.

Târziu, când stăpânii isprăviseră munca și se strecurară dibuind în casă, Malvina tot sta încă ghemuită în ungherul patului cu ochii zgâiți înspre grădină.

Simția o ușurare mare la inimă, îi venia să chiuie de bucurie, și ochii i se umplură de lacrimi. Fată săracă cum eră, se gândia că dase deodată norocul peste dânsa și că nu trebuia să-l scape din mână. Căci numai odată te întâlnești în lume cu norocul față în față, și dacă nu ești om atunci — s'a dus și dus rămâne pe vecie.

Își luă o haină în pripă și se strecură în grădină, ca o umbră.

— Văd, domnule părinte, că nu-mi crezi. Îți vine să mă întreb, că de unde le știu eu așa ca din scrisoare. Le știu, încă mai bine ca din scrisoare. Că doar chiar frate-meu mi le-a spus, cum le-a auzit din gura Malvinii. El eră pe atunci așa de vre o douăzeci de ani și tare îi eră drag de fată. Dar nu se gândiseră încă la cununie, că erau săraci amândoi, lipiți pământului.

Eu eram încă așa un tângău pe vremea aceea și frate-meu s'a dus și el săracu de mult, dar nu voi uita niciodată, când mi-a spus, pe patul de moarte:

— Măi frate, tu ești mai mic, dar să ome-nești pe Malvina săracă. E cam sărită din minți, dar să știi...

Eră slab, de abia îi mai înțelegeam graiul. S'a ridicat puțin, s'a sprijinit de pernă și a început să spună cu glas și mai scăzut încă:

— Să știi că o avere mare eră să fie a noastră... pricepi tu: a noastră. Dar au pus mâna pe ea ticăloșii, ticăloșii aceia... întreabă numai pe Malvina... ea știe mai bine

Și iată de unde știu, domnule părinte, ca să vezi, că nu vorbesc din vânt.

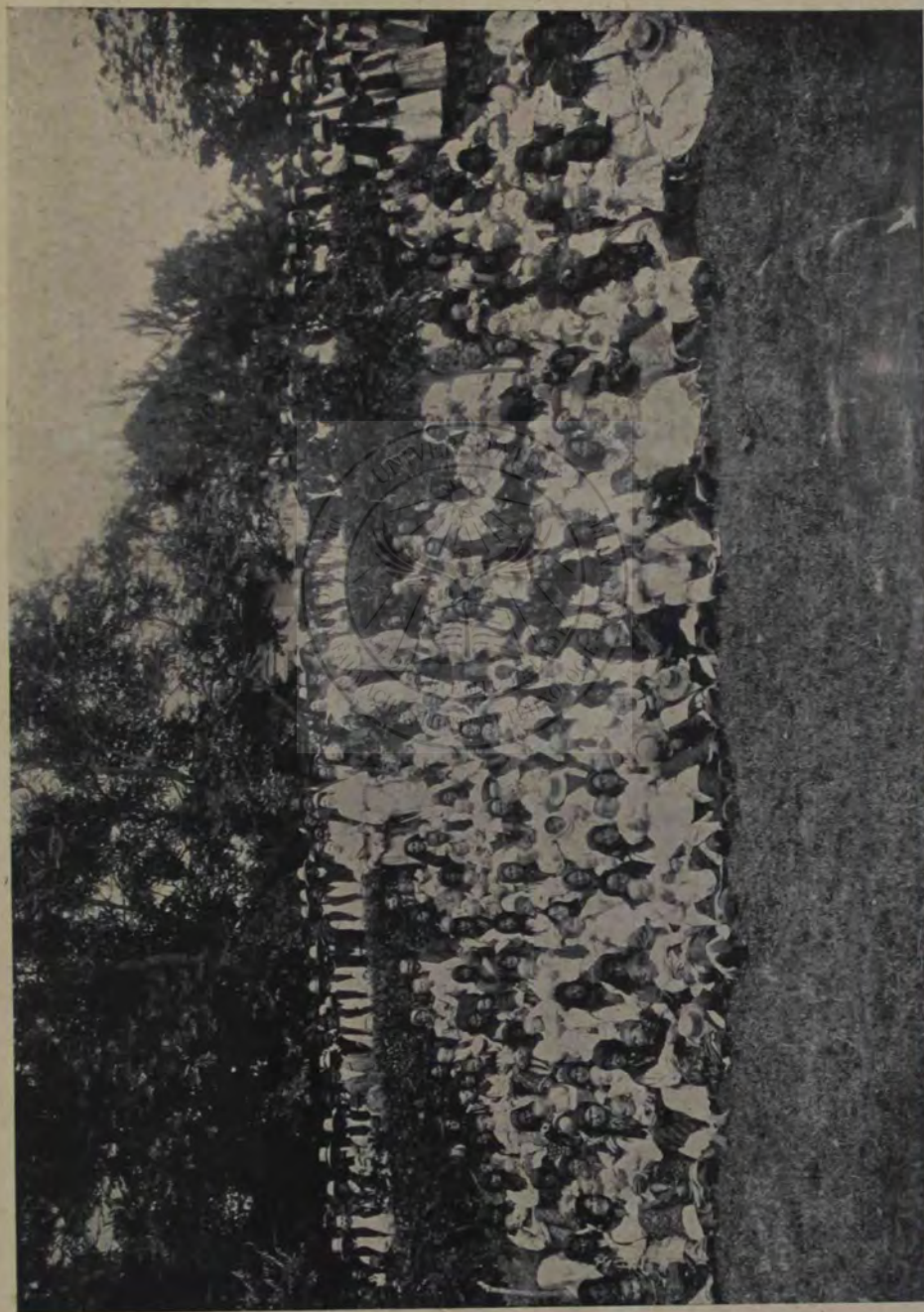
Când Malvina ajunsese la păr, se sprijini de trunchiul lui și începă să-și facă la cruci.

— Doamne ajută-mi, se rugă ea, cu buzele stânse.

Pipăi apoi pământul proaspăt săpat, se mai uită încă odată, cu luare aminte, prin împrejurimi, apoi implântă deasupra movei un vreasc, strecorându-se cu mare grijă iarăș în culcuș.

Ce crezi d-ta, a închis ochii?

*) Forestier.

Expoziția de copii din Băsești.

A stat cu ei deschiși până dimineața și nu mai putea de bucurie. Inima i se sbătea în piept, urechile îi svăceau cu un șgomot asurzitor. Se vedeă, în sfârșit, bogată...

Dimineața, când stăpâni s'au pus în trăsura și au luat drumul spre Zărând, i-au zis slujnicei:

— Malvino, tu rămâi aici, că ție n'are să îți se întâmple nimic. Aici sunt cheile dela case, poartă de grije, și când s'or mai potoli vremurile, ne întorcem și ne-om îngriji și de tine... Bani și aurituri, n'a mai rămas nimic... le-am luat cu noi...

Noaptea, Malvina s'a dus în grădină și a scos comoara dela tulpina părului. Eră o ladă ferecată, în care zureiau galbinii. Abia a putut-o ridică și a poposit de mai multeori până s'o poată duce în casă. A ascuns-o apoi sub vatră și a trimis vorbă la baci-so de lângă Câmpeni să vină cu un car cu boi, că are să-i spună un lucru mare. Dar să vină noaptea.

A venit baci-so în cealaltă noapte și au încărcat lădița sub fân.

Pe drum baci o tot ispitea:

— Ce ai acolo, fată?

— Lasă că-ți arăt, baciule, când om fi numai amândoi, acasă.

Când au sosit se revărsă de ziua.

S'au dus amândoi în șură, au pus rețezul la ușă și au dat să deschidă lădița. Galbinii zureiau, isbiți de păreții ferecați.

— Ce-i aici, tu?

— Ce să fie, galbinii.

— Vai de mine... și de unde îi ai?

— De unde? Știi și eu. Vezi să-i desfacem și să-i împărțim mai iute.

Baciul se scărpină în ceafă.

Îi veniau așa călduri la inimă, când auzia zureitul amețitor al aurului. Aduse toporul. Vări muchia deasupra încuietorei dar nu izbuti s'o sfarme. Pe urmă o așeză într'un colț, o priponi bine cu niște lemne și isbi cu tăișul de câteva ori. Tăișul se tocî de acoperișul ferecat al lădiții, fără s'o poată sparge. Intoarseră lădița într'o parte și din câteva izbituri de topor, o crepară în două. Galbinii săriră în toate părțile, prin colțul șurii. O clipă rămaseră amândoi cu ochii cășcați. Nu văzuseră în viața lor atâta mândrețe de aur, nici nu-i auziseră sunetul ispititor...

Se năpustiră asupra lădiții, încărcându-și

mânile cu aurul, ce strălucia roșietic în lumina de groază a zorilor...

Se priviră câteva clipe năuci, prostiți de atâta noroc ce-i ajunsese.

Baciul se desmeteci cel dintâiu.

— Știi ce, Malvino, să-i împărțim.

S'apucară să numere și abia sfârșiră câtră amiază. Le sticliau ochii de atâta aur, de li se luau vederile. Când smintia unul, când celălalt.

Abia într'un târziu își putură da seama pe deplin cât aveau: cinci mii de galbini.

— Bine Malvino, tu să iei două mii și jumătate și să ți-i duci.

— Ba, știi ce, baciule. Eu îi las toți la dumniata... Îmi iau numai zece de cheltuială și apoi viu eu la toamnă să mi i dai și pe ceilalți.

— Bine, draga baciului, cum vrei tu. Ai dară la mine două mii patrusute nouăzeci de galbini.

Am.

— Și la toamnă vii să ți-i dau.

— Viu, baciule, că atunci mă mărit.

— Bine, Malvino. Acum hai în casă, să îmbucăm ceva.

Ascuseră comoara în colțul șurii și porniră în căsuță, unde îmbucară ceva și mai goliră și o oală de vin, de cel mai bun, adus dintr'o crăsmă din Câmpeni.

Spre toamnă, când reșmirița se potolise deabinele, Malvina își luase rămas bun dela stăpâni și o porni într'o seară câtră Câmpeni.

Eră întunec de nu vedeai la trei pași. Când trecu podu dela Gura-Abrudului răsuffă mai ușurată, pipăindu-și galbinii înodați în colțul năfrâmii. Mai aveă opt. Și sângele i se urcă în față, când se gândia, că peste puțină vreme va aveă sute și sute de galbini... Li va pune frumos într'un săculeț de piele, și-i va așeză sub pernă și va dormi... ori va visă noaptea întreagă cu ochii deschiși. Viața o așteptă cu brațele deschise. Eră tânără și frumoasă, aveă parale, aveă și un mire pe placul ei — ce-i mai lipsiă!

În Câmpeni dă să poposiască la o crăsmă, dar n'aveă stare. În sfârșit va ajunge ea încurând... Se gândia ce mult are să se bucure baci-so, când o vedeă-o. Nu erau neamuri, dar cum se pomenise așa orfană în lume, se legă de el, ca de un tată. Crescuse la el de

micuță și acum, când i-a ieșit norocul în cale și-a adus și ea aminte de el.

Il zăria în timpul din urmă, când venia la oraș. Eră mai vesel, mai înseninat la privire. Se vedea cât de colo că e mai cu prindere.

Nu mai venia cu ciubere, nici cu doniți. Aveă acum o căruță domnească și un cal, de să-i tot cauți părechea. Ea îl pândia dela fereastră, nu cuteză să dea față cu el, de frică să nu miroase ceva stăpânii. Odată, când el trecea pe dinaintea casei, înmărmuri de spaimă, când auzi pe un ciubărar strigându-i.

— Frumos cal ai, mă fărtate, cu cât l-ai cumpărat?

— Cu o sută de zloți. . .

— Da suta de unde?

— Dela tine, mă, ți-am cerut-o împrumut. . .

— Ba dela mine nu-i, că nici tu nu aveai când erai de seama mea, dar îi fi dat de v'ro vână de aur pe-acolo prin pădure. . .

Baciul pocni din bici și trecu înainte, iar ciubărarul rămase în urma lui, hohotind cu ceilalți tovarăși:

— Al dracului om, mă, să dea el de aur chiar în pădure, unde nu găsești decât lemne. . .

Un vânt aspru trăgea din susul Arieșului, biciuind obrajii fetei. Trecuse culmea delușorului și nu mai aveă decât un ușor scoboriș până în sat. Ici-colo mai sclipiau câteva opaițe, în val-mășala întunecată a căsuțelor.

Câni o simțiră de departe și începură a hămăi. Smulse un par dintr'un gard și porni înainte pe drumul bine cunoscut.

La casa baciului eră întunerec. Bătū de câteva ori în poartă și așteptă. Nici un răspuns. Câni lătrau mănioși izbindu-se de poartă. Într'un târziu auzi glasul baciului, din casă:

— Care ești?

— Eu.

— Cine?

— Eu, Malvina, deschide baciule.

Auzi cum fereastra se închide cu zgomot, apoi auzi cum omul bombăniă inciudat.

E somnoros, se gândia ea. Dar de cum dădu față cu el, îi trecu ca o săgeată prin inimă.

— Ce umbli și tu în puterea nopții? Nu puteai veni ziua?

— Am venit într'adins noaptea, baciule, să-mi iau banii.

— Ce să faci?

— Să-mi iau galbinii.

— Ce galbini, fato?

— D'apoi cei de astă primăvară. . .

— Ai prostit?

O clipă privirile li se încrucișară ca două tăișuri de sabie.

Apoi fata, înțelegând deodată groaznicul adevăr, puse mâna pe toporul de lângă vatră și izbi.

Dar baciul prinse lovitura cu mâna stângă, lovind-o în aceeaș vreme cu palma peste gură. Fata se resturnă peste masă și când se ridică o și luă pe ușă, zbierând cât o lua gura:

— Săriți că mi-au furat galbinii. . . tâlharii. . . săriți!

O nouă izbitură căzu ca de plumb în creștetul fetii, apoi altele. . .

Se pomeni în zori de zi pe marginea Arieșului, plină de sânge, cu hainele zdrențuite. . .

A rămas năucă, cum ai ajuns-o și d-ta și așa a și murit. . .

Dar om trăi și-om vedea.

Și îi vedea d-ta, că la urma urmei tot n'or sfârși-o bine-oamenii aștia. Îi vedea, d-ta, că averea câștigată pe nedreptul tot trebuie să se risipească odată, ca făina orbului. . .

Al. Ciura.

Cântec.

Ce mai cauți
La ușa lui,
Palidă durere!
Spune-ți taina ori și cui,
Dă-o cui ți-o cere.

Mai visezi
Păreri de rău,
Jalea și căința,
Când nimic nu e al tău
Nici chiar suferința.

Maria Cunțan.

Scrisoare.

Unui prietîn.

E mult de când nu-ți mai scriserăm:
Aproape anul. Dar nu știi
Că niciodată nu se uită,
Acei ce s'au iubit copii?
Ce repede trecură anii!..
Când te gândești, par'că fù ieri
Și totuși, câte ierni grozave,
S'au scurs de-atuncea, câte veri!..

Pe-aici tot câmpu-i plin de viață
Și de parfumul lui, te 'mbeți,
Iar oamenii din satul nostru
'S-atât de veseli și glumeți,
Căci anul ăsta, Milostivul,
Ne-a dăruit destule ploi
Și-o să se facă pâne multă...
Mai vino și tu pe la noi

Că ce frumos e-aci, la țară!..
Dumineca e horă 'n sat
Și 'n jurul horei, cât pe colo,
S'adun femeile la sfat...
Să vezi și fetele... frumoase,
Smerite 'n vorbă, cum se țin
Și cum le tremură 'n cosiță
Bobocii florilor de crin;

Și flăcăiași, cu mustăcioara
Ca floarea galbenă de tei,
Cum spun la glume pe la fete
Și râd și fetele cu ei;
Iar când le strâng, în hora mare,
Flăcăii mânilor, se fac,
Obrajii fetelor blajine,
Mai roși ca florile de mac...

D'apoi pe câmpuri... ce mândrețe,
Ce cântece de ciocârlii
Și ce-de flori... mai mare dragul...
Să faci ce-i face și să vii!
Să vezi cum mișună albina 'n
Livada noastră de trifoi,
Cum râde soarele 'n mătasa
Știuleților de păpușoi;

Să vezi un răsărit de soare,
Un asfințit cu munți de foc
Și 'n vraja lor, să te slăvească
Parfumul florilor de soc...
Și să te culci, o seară numai,
În lunca satului cu fân,
S'ascuți ce povestește valul
Sabarului — flăcău bătrân!..

Când e zăvoiu de la moară,
De treci pe-alături, să te ții,
Că-ți ia auzul, gălăgia
De vrăbioare și scatii!..
Pometuri... vișine, caise
Să 'ncarci cu carul... fel de fel!..
Te-adoarme doina de pe vale
Și mirosul de mușețel...

Dar mai spre toamnă, când se bate
Potopul roadelor de nuc
Și berzele rotesc prin slavă
Să-și ia adio, că se duc; —
Ce bine e la viața noastră
Și ce răcoare-i la răstoc,
Cum șuer mierlele prin viță
Și 'n soare strugurii se coc!..

Și-atâta farmec e 'n pădure,
Și-atâtea cântece-s pe plai,
Că, de-ar fi cerul mai aproape,
Și îngerii-ar veni din rai!..
Zău, vino și tu pe la țară
Și-atât de bine-o să petreci,
Că niciodată n'o să-ți vină,
Din satul nostru, să mai pleci!..

1907.

Vasile G. Millaru.

Prietini vechi.

— Nuvelă din popor. —

I.

Cum se lumină de ziuă, Radu ieși în bătură. Cănele dormea liniștit pe prispă, cu botul întins pe labele de dinainte, câteva găini dedeau târcoale boilor legați de oiștea carului. Din toate părțile venea un murmur înăbușit, nedeslușit, ca un vis plăcut. Roua nopții strălucea pe loitrele carului în scilpiri de nestimate.

Eră o răcoare plăcută, plină de miros dulce de pământ umed și de sunete armonioase.

Radu se duse drept la car și răsând viclean, apucă de colțul unei șube și smuci. Un flăcău voinic sări în sus ștergându-se la ochi.

— Scoal' puturosule, scoal', îi zise Radu. Te-au apucat nămiezii!

Flăcăul se mai întinse odată, apoi sări sprinten din car.

Cele din urmă stele își stingeau luminile pe cer; la marginea dinspre răsărit a pământului, văzduhul se aprinse. Părea că limbi trandafirii de foc, țâșnese din vre-o prăpastie și preling bolta senină a cerului.

Incepură să se auză tot mai deslușite zgomotele deșteptării satului.

Nevasta lui Radu ședea la fereastră și văzând că voinicii săi se 'nvârtesc prin curte, ca apucați din iele, fără să puie mâna cu temei pe ceva, ieși afară și începă să-i certe:

— Bine, mă Radule, cum fuse vorba?

— Acuș, acuș, zise Radu. Numai decât, uite, doar să injugăm boii. Injugă boii, Tănase!

Tănase deslegă boii și îndemnându-i cu o scurtătură, îi așeză la jug.

Radu se apropie de vite și începă să-i mângâie cu palmele pe frunte.

Un ciuline se încăleise în moțul bouului din cea. Radu respiră binișor perii și cu multă luare aminte apucă ciulinele. Dar buruiana se ținea bine și Radu părea că găsește multă plăcere în acest lucru, căci el umblă cu moțul bouului mai gingaș decum umblă mamele cu moțul încă netăiat al odorului lor. Nevasta însă privea toate acestea de pe geam și pentru a douaoară ieși pe prispă. De data asta începă să-l ocărăscă deabinele.

— Măi, a dracului muiere, mormăi Radu. Nu mai poate. Gata Tănase?

— Gata!

Radu se duse de-și luă traista cu merinde, apoi se sui în car. Tănase luă boii de funie și scoase carul la drum. Apoi se sui și el în car și imboldi boii.

Vitele porniră domol, cu găturile întinse, cu gurile pline de rumeguș.

Satul se deșteptase. Copiii mâneau vitele la pășune, femeile forfoteau prin curți după treburi, bărbații hățâneau plugurile și carele să vază de n'au vre-un beteșug. Pomii păreau că trăiesc. Vrăbiile alergau nebunatace printre ramuri, ciocărlile săgetau văzduhul; veselie și viață încotro și-aruncau ochii. Și deasupra, cerul plin de lumină, și soarele, care se ridicase deasupra zărei, părea că privesc natura cu un ochiu binevoitor și îndemnător la muncă.

Trecură prin fața școlii, cotiră la stânga, prin dosul bisericuței și ieșiră la câmp.

Iei și colo, pe miriști se zăreau boi și cai păscând cu boturile vârâte prin paiele de grâu de pe miriște, mai la o parte micii lor pasnici, cu bichurile atârinate pe umeri, cete-cete, se jucau cumini sau se alergau nebunatici, răsând cu șgomot. Câte-un bou ridică capul, întindea gâtul și mugea prelung.

Pe culmea dealului din dreapta, un plug trăgea brazda negricioasă, subțire, peste miriștea arsă de soare. Departe de tot, în față, se zărea pădurea, ca o dungă negricioasă între pământul cenușiu și cerul albastru spălăcit.

Radu și cu Tănase mergeau încet pe drumul plin de praf, fără să ia seama la privesăta din jurul lor. Gândurile le erau aiurea. Deodată auziră un șgomot la spatele lor. Intoarseră capul și văzură o căruță venind în goana cailor.

— Cine-or fi, măi? întrebă Radu.

— Știi și eu?

Căruța se apropiă din ce în ce, lăsând în urma ei un nor des de praf, în care razele soarelui se jucau cu scilpiri de toate colorile. Când fu aproape de tot, își încetini mersul, și Radu văză pe Ilie Neagu, un prieten vechiu, care de multă vreme plecaseră din sat, ca să-și încerce norocul la oraș. Alături de el stetea pe leagăn Maria, nevasta lui.

— Heeei! Noroc să dea Dumnezeu, Radule, zise Ilie recunoscând pe prietenul său.

— Mulțămim d-voastră. Tii! dar nu m'aș fi gândit...

— Ce vrei? Munte cu munte nu se întâlnește, dar om cu om... Și 'ncotro?

— La pădure, să iau un car de curățură.

— Departe?

— Spre Baba Ana.

— Minunat! Și noi mergem într'acolo. Săi încoă!

— Dar carul!

— Vine băiatul cu el. Treceam pe la Hanul lui Măgură din marginea pădurei și până ne-om mai cinsti, până una alta, vine și el.

Radu se uită la Maria. Ea ținea privirile într'altă parte. Și cu iuteală de fulger îi trecu prin minte o poveste întreagă din tinerețe. Privi în gol și nu răspunde.

— Hai, ce faci? îl mai întrebă Ilie.

Radu își veni în fire, ridică ochii asupra lui și răspunde scurt:

— Altădată. Ne mai întâlnim noi.

— Cum ți-e voia!

Ilie dădu bice cailor și brișca porni în goană, în mijlocul unui nor de praf.

Iar Radu privi în urma ei lung, căutând să pătrundă prin norul de praf.

Apoi, după ce nu mai văzû nimic, se lungi pe spate în car, închise ochii și își acoperi fața cu mâna dreaptă.

Această întâlnire neașteptată, deșteptase în sufletul lui lucruri pe care le credeă de mult îngropate în noaptea uitărei.

Gândurile lui Radu se duseră cu douăzeci de ani înapoi. Amintirea acelor vremuri îi făcea rău, simțea par'că în piept o rană veche, pe care această întâlnire începuse să i-o sgândărească. Și cu toată durerea amintirilor, cu toate că ceace simțea el acum i se părea o prostie, și ar fi voit să nu se mai gândească la ea, înaintea ochilor închiși părea că-i plutesc chipuri din trecut, ademenitoare.

Deschise ochii și se ridică în sus. Incercă să înceapă o vorbă cu Tănase, dar nu se putea gândi la altceva. Iar Tănase îl privea curios, ca pe un om de care nu știi ce să crezi.

Și totuș, ce luminoase îi umblau lui Radu prin minte unele amintiri. Pieptul i se umplea de năvala acelor senzații, pe cari nu le mai încercase de multă vreme, și simți nevoia de a se destăinui. Cui? Lui Tănase? Nu! Eră cam

rudă cu nevasta lui și pentru nimic în lume n'ar fi vrut să-i mai dea îndrăcitei muieri prilej de ceartă. Și totuș nu mai putea. I se părea că vorbele pornesc din prea plinul inimei și se îngrămădesc în gât, gata să isbucnească fără voia lui.

Iar carul mergea încet legănându-se ușor. Sări jos și începû să meargă pe lângă boi. Soarele ridicase o bucată bună din cer. Căldura începû să-i gădile spinarea, broboane mici de sudoare i se iviră pe frunte la marginea căciului.

Se sui iarăș în car. Tănase îl privea lung, nedumerit, și sub această căutătură, care părea că încearcă să-i răscolească gândurile, Radu plecă ochii în jos o clipă, apoi iar îi ridică, îi ținti în ochii lui Tănase. Cât p'aci să 'nceapă destăinuirea, deschise gura, dar eră atâta violenție în ochii flăcăului, că-și luă pe dată seama, și zise:

— Seoaie cremenea!

Își făcûră câte o țigare, apoi Radu se întinse iarăș cu fața în sus. Și tot trăgând din țigare, începû să se gândească la vremurile trecute.

Par'că fușe mai ieri. El flăcău, Ilie flăcău, amândoi prietini buni, nedespărțiți.

Și iubeau pe Maria. Dar cu toată prietenia lor, nu-și spuneau patima aceasta unul altuia. De ce? Radu nu putea să-și dea seama. Uitase de atâta vreme toate lucrurile acestea mărunte, și nu-i rămăsese în minte decât atât, că o iubise mult, mult de tot, că se miră acuma, cum de-a mai putut scăpa cu mintea întreagă din acel necaz grozav de atunci. Dar această iubire și-o amintea Radu cu atâta tărie, de par'că ar fi fost ieri. Cum sta așa cu ochii pe jumătate închiși, i se părea că-i încunjurat de toate părțile de-o ceață alburie în care strălucea chipul Mariei, așa cum eră ea atunci, tânără, frumoasă, cu ochi în care-i jucau o lume întreagă de ispite. Ea râdea cu toți, dar nu iubea pe nimeni. Nu iubea pe nimeni încă; asta o știa bine Radu, dar el și cu Ilie, și mai ales el, credeau că stau cu Dumnezeu de vorbă când o aveau în față, și dacă ea râdea și glumea și se mai lăsa uneori să fie strânsă, ba uneori chiar sărutată, lor atâta le eră, nici nu mai știau pe ce lume sunt. Dar nu-și spuneau nimic unul altuia, numai cât se cam temeau.

Deodată amintirile lui Radu se limpeziră mai mult. Se văzû în grădină la ea, când a intrat pentru întâiaș dată, fără să-și dea seama cum.

Și ea eră acolo lângă el. El îi spunea multe și de toate, iar ea râdea și mai spunea și ea câte ceva, așa că mai din glumă, mai nu știu cum, o prinse 'n brațe.

Ea se smuci, dar el eră voinic și n'o slăbi și dete s'o sărute. Ea se ferî, dar în zadar, că tot a sărutat-o. Dar bine. Până la sânge.

Radu își mușcă buzele și oftă. Trecuse vreme d'atunci, douăzeci de ani.

Atunci ea, își înfipse ochii în ochii lui. Și cum mai dogoreau! Părea că-i intră în carne sulite înfierbântate, pe cari nici vremea, nici necazurile n'au putut să le scoată. Ea-i zise speriată: — Ce faci, Radule?

El drept răspuns o strânse și mai tare în brațe. Ea se mai sbătî, îl amenință că țipă, dar el nu-i dete drumul, în clipa aceea, nu mai eră stăpân pe sine, și dacă ar fi murit atunci, ce bine ar fi fost! Nu-și mai aducea aminte, ce-a mai fost în urmă, atâta numai știe că abia s'au despărțit ea și când n'ar fi mai avut să se întâlnească.

De-atunci s'au întâlnit zilnic în grădină. Dar fericirea nu le ținu mult.

Pe toamnă el plecă la miliție. Numai Dumnezeu știe cu câtă nerăbdare a așteptat să vie Crăciunul, ca să zboare la Maria. Când venî însă o găsi schimbată. Slăbise mult și din roșie cum eră 'nainte, acum se 'ngălbinise. Părea bolnavă. Și nu i-a spus nimic, cu toate că numai el putea să afle pricina. Numai uneori, când aveau prilejul să fie singuri, ea începea să-l privească lung, ochii i-se umpleau de lacrimi și printre sughituri de plâns îi zicea: »Mă Radule, mă, mult mai e până la liberare!« El căută s'o îmbuneze, dar ea începea să plângă, și de câteori n'a întrebat-o și n'a cercetat-o, dar de geaba. Și-a trebuit să se întoarcă la miliție, cu inima îndoită. De Paști nu i-au dat drumul să vie. Ah! Miliția, miliția! Radu se schimbase. Părea că nu mai este el Radu cel de altădată isteț și bun de snoave. Se ducea la instrucție, ori la corvadă, cum se duce o vită la muncă, fără să zică nu, dar cu privirea pierdută și fără nici o tragere de inimă. Bătăile nu-l mai supărau ca mai 'nainte, iar închisoarea o așteptă ca pe o binefacere, căci acolo barem eră lăsat în pace cu gândurile lui. Și n'a fost noapte dela Dumnezeu să n'o viseze pe Maria, tristă, palidă, plângând. Odată, a visat-o

moartă, gătită frumos ca de mireasă și întinsă într'un cosciug roșu. În jur lume multă, care plângea, la ușe un brad împodobit cu hârtii și cu panglice.

A trecut așa vara pe jumătate.

Radu stetea nemișcat în car, nu-și mai dedea seama de nimic. Numai pieptul i-se umflă la amintirea tuturor suferințelor, care deși nedeslușită ca în vis, totuși părea atât de vie...

Pe la mijlocul lui Iulie venî acasă în concediu. Întrebă întâi de Maria, și-i spuseră că s'a măritat după Ilie. Întâiul gând i-a fost să-i omoare. Dar ei se mutaseră la oraș. Și el trebui să-și rumege în tăcere furia și durerea, și să plănuiască o răsunare grozavă, la care s'a gândit multă vreme, dar pe care n'a făptuit-o niciodată.

Gândurile lui Radu se încălciră. Căzî într'un fel de toropeală, vecină cu somnul, din care îl scoase un hosp. Se ridică în sus, privi de jur împrejur, și cum se apropiau de pădure, zise lui Tânase:

— Cărnește spre Măgură, să 'nghitim câte ceva. Peste câțva timp dejugau în fața hanului.

II.

»Când e' să fie, ori ce-ai face nu scapi« se gândea Radu intrând în cârciumă, unde zărise pe Ilie stând la o masă cu Maria.

Măncaseră. Maria sgădărea în neștire, cu furculița, seul închegat pe taler. Ochii ei erau ațintiți pe brazdele soioase, cari se desemnau sub dinții furculiței, și pe care, cine știe dacă le vedeă, căci fața ei eră nemișcată, întepinită par'că în vâlul de nepătruns, al unui gând îndepărtat. Ilie însă nu luă seama la aceasta. El își fumă liniștit țigarea privind paharul gol pe jumătate. Și la urma urmei eră deprins el cu ciudățeniile soției sale, care adeseori cădea într'un fel de toropeală, ce s'ar fi asemănat mult cu moartea, dacă din ochii pe jumătate închiși și pierduți într'o contemplare nedeslușită, n'ar fi țâșnit scantei arzătoare, și dacă pieptul nu i s'ar fi umplut de suspine lungi, înăbușite.

Când Radu trase căruța lângă umbrarul hanului, amândoi tresăriră. Ilie mai porunci încă o jumătate și un pahar, iar Maria simți că se 'năbușe.

— Așa e c'ai venit la vorba mea? zise Ilie. Nu eră mai bine să fi făcut cum ziceam eu?

Radu nu răspunse. Iși plimbă căutătura dela Ilie la Maria și se simți atât de încurcat, că nici nu-și mai dete seama de ce se petrece cu el. Fără să știe cum, se trezi stând pe scaun alături de cei doi. Cărciumarul umplea paharele. Ilie întinse pe al lui.

— Hai noroc!

Radu ciocni, dar își aduse aminte că n'a mâncat nimic. Lăsă paharul jos.

— N'am mâncat nimic, zise dânsul, și mi-e foame!

— Tii! Și nu spuseși din capul locului! îl dojeni Ilie. Să-ți frigă ceva. Pân' atunci, ia spune, ce-ai mai făcut de-atât amar de vreme de când nu ne-am mai văzut!

Începură amintirile.

Mai întâi își aduseră aminte de tinerețea petrecută împreună, apoi veni rândul năcazurilor de tot soiul, prin care avuseseră să treacă speranțele și temerile viitorului.

Cărciumarul aduse pastrame, Ilie își umplu paharul și-și mai aprinse o țigare. Tânase, de-a-fară, începù să tușească tare, ca să amintească stăpânului că și lui i-e foame.

Radu începù să mănânce, și dupăce înghiți o creștătură de pastramă, făcu cinstea cuvenită vinului, ascultând poveștile lui Ilie și privind când și când spre Maria. Maria nu scoase nici un cuvânt până atunci.

Ilie însă avea mare chef de vorbă. El vorbea, vorbea, fără să-i pese dacă cei din jurul lui îl ascultau sau ba. Simțea o plăcere nespūsă să se auză vorbind, și paharele, pe care le golea unul după altul, îi făceau și mai mare această plăcere și-l ațâțau și mai mult.

— Ai, mă Radule, întrebă el. Ce-ai zis, mă, când ai venit dela militarie și m'ai găsit plecat?

Privea țintă în ochii lui Radu răsând; apoi, fără să aștepte vre-un răspuns, urmă:

— Da eu? Ce mai îmi pasă mie? O luasem pe Maria și toată lumea eră a mea. Ce ți-e și cu tinerețea asta, măi Radule.

Radu rămase cu furculița în gură și se uită lung la Ilie. Îi venea să zică ceva, nici el nu știa ce, dar ceva care să-l usture, și pe el și pe Maria, dar pe Maria mai ales. Ochii lui Ilie însă erau împăenjiniți și se cunoștea cât de colo că nici nu știe ce vorbește. Radu își trase furculița din gură și începù iarūs să mestece. Maria își duse basmaua la nas, ca pentru a se

șterge, apoi se răsuci de câtevaori pe scaun. Iar Ilie în vremea aceasta povesteă pentru a două-oară cum își înjghebase gospodăria la oraș.

Radu isprăvi de mâncat și mai porunci o jumătate. Umplù el însuș paharul său și pe al lui Ilie, vârful pe al Mariei, care nici nu gustase din vin de când venise el, apoi ciocniră. Dar Maria nu gustă nici de data asta. Radu se posomorî. Gânduri dureroase îi străbăteau mintea într'un vârtej amețitor. Ce-o fi având Maria? Să fie supărată pe el, sau poate că-i eră urit și-i eră silă de el? Sau poate că bărbatul ei îi poruncise să se poarte astfel? Văzuse el multe de-astea! Ce-o fi? Ce-o fi? — Și începù s'o privească mai cu luare aminte, și i se părea mai frumoasă ca altădată. Cei douăzeci de ani, cari trecuseră peste ea, nu-i răpiseră nimic din frumșete, ba din potrivă: eră mai voinică, mai rumenă, ochii ei păreau mai mari acum și mai strălucitori, colțurile gurei mai adânci și obrajii mai plini, iar gâtul ei plin și rotund se pierdea sub scurteciuta, care nu putea s'ascunză nimic din cele ce fac frumșetea femeilor într'adevăr frumoase. Și ce bine o prindea barișul cel verde cu flori cafenii, atât de bine legat, că nu lăsa să se vază nici un fir de păr!

Oare cum i-o mai fi părul? se gândeă Radu. O fi nepept să albească Cine știe? Dar, adecă, nu-i bătrână. Câți ani să aibă? Și începù să facă socoteala. Ilie în vremea această povesteă cum s'a judecat cu unul pentru un petec de pământ dela oraș, iar Maria, pe care privirile lui Radu o amețeau, începù să învârtească în loc paharul cel prea plin.

Deodată Radu trăsări bătut de un gând. Umplù paharul lui Ilie și îl silî să bea. Ilie nu se dădea în lături dela beutură niciodată. El bea paharul până la fund, și după fiecare, ideile îi veneau tot mai cu îmbelșugare, numai că limba dela o vreme începuse să-i cam facă posne. Dar nu luă în seamă. El eră foarte încredințat că ceialți îl ascultă cu evlavie și zicea 'nainte. Radu însă, nu bea mai deloc, iar Maria nici atât, ci numai începù a privi mai cu luare aminte la bărbatul său, a cărui judecată se ducea văzând cu ochii, și pe care vinul sta gata, gata să-l doboare. Și dela bărbatul său privirile i se opriră pe fața lui Radu. Pentru prima-oară îl priveă drept în ochi, însă cu o căutătură în care el nu știa ce să ce-

Banca românească »Codreana».

tească. Și fiindcă nu putu răbdă prea mult focul acelor ochi, care i se revărsă în piept în valuri arzătoare și îi tăia răsufierea, Radu sili pe Ilie să mai bea și beu și el. Ilie goli paharul dintr'odată, apoi se sculă repede în picioare, se clătină și căzu iarăș pe scaun, se mai sculă încă odată, și impletectindu-se se îndreptă spre ușa din fund. Cărciumarul se repezi după el. Maria surise.

Radu eră singur cu ea. Nici cărciumarul nu eră acolo. Se întâmplase mai mult decât ar fi dorit, și totuș, ceva greu par'că-l apăsa pe piept. Voiă să vorbească cu Maria. S'o întrebe mai ales. Și ce s'o întrebe? Ei, da! Știa el ce s'o întrebe, dar vezi că, în gând îi este orice prin puțință omului, dar în faptă... Și ce drept mai aveă el s'o întrebe? Și mai ales dupăce trecuseră atâția ani! Om însurat, cu nevastă, cu copii să se mai gândească la lucruri de astea, ca un flăcău de 18 ani. Ar râde și curcile. Ar râde!

Da. Dar ochii aceia de foc, cari par'că așteaptă ceva... Și oare de ce se mișcă scurteicuța ei atât de tare în dreptul inimei? Și de ce-i tremură buzele? Radu nu mai știa pe ce lume este. Ah! cum ar fi mai strâns-o el în brațe acum! Și cum ar fi mai mușcat din buzele acelea, care-l mintiseră!

Da, ar fi mușcat. Și de dragoste, și de ciudă. Dar n'ar fi fost cu cale. Și totuș trebuia să înceapă într'un fel.

Sorbi până la fund un pahar ca să găsească un mijloc. Ea părea că așteaptă, și bătea neli-niștită cu degetele în masă. El mai înghiți odată în sec, și șopti:

— Mario...

Mai mult nu putu zice. Vorbele i se înecau în gât.

Maria ridică capul și-l privi cam pe sub sprâncene, zimbînd. Și ce trist eră acel zimbet. Așa zimbesc acei ce-și pleacă capul sub povara soartei neînduplecate. Iar Radu înțelese și lăsă capul în jos. Iși aminti de nevasta lui. Pe ea n'o văzuse niciodată zimbînd. Ea râdea, ori plângea, iar când nu-i venea nici să râză, nici să plângă, atunci oeară. Și încă cum! Ce viață? Nu-și aminteă să se fi înduioșat vre-odată de plânsul ei, sau să se bucure de răsul ei. Se temeă de gura ei, și-atăta tot.

Ah! Cât de multe lucruri poate spune un zimbet ca al Mariei! Un suflet omenesc întreg, zugrăvit într'un colț de gură. Și sufletul acesta fugise de el odată și trăise douăzeci de ani departe. Se va fi mai gândit ea oare la el în restimul acesta? Vezi? Asta voise el să știe. Și mai bău. Se gândeă că ameteala vinului îl va face mai îndrăzneț. Și într'adevăr.

— Mario, zise el. Uite! Dar să nu răzi!

O priveă tîntă în ochi. Ea zimbea mereu. Părea că zimbetul acela trist inghetase pe fața ei pentru veșie. Nările îi tremurau. Pleoapele îi clipeau des. Radu nu mai știa ce să crează. Ii veni în gând să se scoale și să plece așa deodată, dar băgă de seamă, că ochii ei îl priveau întrebător.

— Spune-mi drept, zise el, din dragoste l-ai luat?

Cuvântul acesta îi ieșise din gură fără să-și dea seama, și numai pe urmă se gândi că e cel mai nimerit, mult mai nimerit ca toate prostiile, cari-i veniseră în minte până atunci. Și acum, dupăce trecuse greul, așteptă. Așteptă

Casa lui »Badea Gheorghe» din Băsești.

răspunsul, dar Maria nu zise nici acum nimic, ci numai fața ei se încruntă o clipă ca la amintirea unui vis urât.

Radu însă voia să știe. Primul pas eră făcut, și așa își dedea el cu socoteala, că el e cel mai bun și nu-i mai rămânea decât să urmeze înainte.

— Spune, zi ceva!

Ea răsă și își ridică puțin barișul în dreptul tâmplei. Câteva șuvițe cărunte se incolăceau pe pielița albă. Radu pricepă răspunsul.

— Ce-mi pasă! zise el. Eu una vreau să știu: din dragoste, ori ba?

Maria se făcū deodată serioasă. Își așează barișul, apoi zise:

— Radule! Radule! Când ai ști... Dar mai bine să nu știi. Ce-a fost s'a dus!

— S'a dus! îngână Radu. Și te-ai mai gândit tu vre-odată la mine?

Abiă isprăvi vorba și Ilie intră în prăvălie dus de subsuori de hangiu.

— Mai adu vin, bolborosi el.

— Numai! E destul, încercă Radu.

— Ssst! De-atâta vreme nu ne-am mai văzut. Fii cuminte. Tu nu bei vinul, ia? Vreau eu să bei acum cu mine și cu vărul Radu. Ssst! Să bei!

Cârciumarul aduse vinul și umplu paharele.

— Ce păcat! grău Ilie. Zău păcat! Să fie și niște lăutari acum! Ia zi, mă, zi ceva așa să te ungă pe inimă! Iiii, măi Radule, de când nu ne-am mai văzut, mă! Luați de beți!

Maria trebuia să bea de data asta. Ilie începū să cânte pe nas: «Frunzuliță lin pelin, — Hai mândro la Severin, — S'aținem calea la trin.»

Apoi deodată îl apucă un acces de dragoste. Se sculă de pe scaun și se repezi la Radu să-l pupe. Însă mișcarea fū atât de repede și picioarele îl slujiră cu atâta necredință încât căzū în poala prietenului său și amândoi se rostogoliră pe dușumea. Maria și cu cârciumarul se repeziră să-i ridice de jos, Ilie cum se văzū în picioare, deschise brațele largi și-i cuprinse pe câteși trei, șoptindu-le:

— Mă, eu vă iubesc pe voi. Zău, vă iubesc. Stați să vă pup!

Și își lipi mai întâi nasul plin de țărână pe obrazul lui Radu, apoi pe al Mariei și când voi să-și arate în acest chip dragostea și față de cârciumar, acesta se desfăcū binisor din brațele lui.

Casa parochială din Băsești.

— Așa jupâne! Nu mă iubesti, hai?

Cârciumarul, ca să scape eși afară.

Ilie rămase numai cu cei doi.

— Așa, măi frate Radule. zău așa. De când nu ne-am mai văzut, măi. A s'te pup!

Îi atrase capul și strânse așa fel că capul Mariei se lipi de al lui Radu obraz în obraz. Și în același timp, acesta simți două guri pe amândoi obraji.

Una teoasă, din care eșiă un miros nesuferit de băutură, alta moale, dulce și aprinsă.

Fără să-și dea seama, petrecū brațul drept pe după mijlocul Mariei și o strinse la piept. O simți tremurând la pieptul său, și își aminti de întrebarea lui rămasă fără răspuns. Dar încă o sărutare a Mariei, îi liniști curiozitatea, și-l făcū să tremure și să-și piardă cumpătul, ca și cum ar fi fost mai tinăr cu douăzeci de ani.

Dupăce Ilie le dădū drumul din strânsoare, Maria își pironi ochii în masă, și 'ncepū a-și zori bărbatul să plece.

Îl urcară pe Ilie pe brațe în brișcă, Maria luă hăturile și dete biciu cailor. Iar Radu rămase în mijlocul drumului cu ochii țintă la norul de praf ce stârnea brișca.

Dupăce nu mai văzū nimic se întoarse în han. Eră vesel. Părea că toată lumea eră a lui, și îi venea să joace de bucurie. Maria nu-l uitase. Dacă ar fi fost treaz, poate că întâmplarea aceasta l-ar fi întristat adânc, dar vinul pe care-l băuse i se cam urcase la cap și-i adusese gânduri năsdărăvane. Chemă pe Tănase.

— Tu ai mâncat, mă?

— Mâncat!

— Dar de beut?

— Nu prea.

— Mai adu o jumătate! Știi tu, măi Tânase, de când nu i-am mai văzut?

De douăzeci de ani, măi! Parcă fuse mai ieri,

măi, și cu toate astea câte nu s'au întâmplat de atunci încoace!

S'au întors acasă pe la miezul nopții chiuind, fără lemne, și fără nici un gologan în pungă.

D. Teodorescu.

Dări de seamă.

M. Sadoveanu: *Vremuri de bejenie*. Minerva, București 1907. 262 pp. Lei 2. Se pare că față de volumele d-lui Sadoveanu, cari se urmează la răstimpuri atât de scurte, restul dărilor de seamă se reduce aproape la nimic. A apărut o nouă onogere de povestiri a popularului nostru scriitor fecund. Publicul îl cunoaște bine, îi cetește bucățile în reviste literare excelente, — ajunge să-i vadă numele pe copertă ca să aibă încredere în frumusețea ce va găsi în paginile cărții, scl... Cu recomandăția această recenzentul și-ar fi făcut datoria, revista sau gazeta asemenea, iar on. public își va fi făcut-o după ce-l va fi citit.

Totuși, lăsând la o parte cetitorii, nu-i așa. Căci un scriitor cu atâtea făgăduinți împlinite și neîmplinite, ca dl Sadoveanu, trebuie să aducă ceva nou în fiecare volum. Când e prea îmbelșugat aduce mai puțin — afară de fericele excepții, — dar tot aduce. Și »Vremurile de bejenie» intră și ele în hotarele credinței.

Dar mai întâi despre ceace s'a complectat, a crescut, despre ce, poate, s'a isprăvit, în volumul acesta.

Se știe că una dintre figurile cele mai iubite, zugrăvite cu mai multă dragoste de dl Sadoveanu, este a pribeștilor. Pentru aceea le întâlnim atât de adesea în creația lui. Începând dela tainicul îndrăgostit Mândrila, din »Cei trei», până la Costea Morocăne din povestirea care a boțezat cartea cea mai nouă, chipurile acestora romantice trec cu felurite nume. Le recunoaștem ușor: trupuri vânjoase, curate inimi sentimentale, pline de poezie, și minți agere. Dar cea mai caracteristică însușire a firilor acestora este neputința de a se statornici în vr'un loc: »Uite, mai înainte ne-am întâlnit; d-ta ai venit dintr'o parte, eu din alta; acum, dupăce ospătam, d-ta te duci într'o parte și eu în alta». Vin de undeva, din necunoscut, îi vedem savârșind vr'o faptă vrednică de numele lor, pe urmă neastâmpărul lor îi poartă mai departe, amplându-le sufletete de regret: »Mie totdeauna mi-a părut rău că într'un loc eu o ființă omenească nu m'am putut opri». Și se duc înainte, poate să întâlnească alt »fratele» o răspântie, la un han, poate să moară prin străini, cine știe... Firește, filozofia oamenilor acestora numai a poate fi: »Taina întâmplării mare taină, că și a morții... Numai durerea e adevărat învâțător... E mare și cumplit mormânt, neagra singurătate... Pentru aceea se lipesc, câtva timp, până când pot rămânea împreună, cu toată inima de tovarășul întâlnit la »crucea dramurilor».

Dar în Costea Morocăne dl Sadoveanu a dat mai mult decât o ființă opăcită o clipă în cale, decât un sentiment ce ni-se deșteaptă în suflet la cântarea vr'unui astfel de simpatie vântură-lume, — ne-a dat un om. Un om minuat. Într' zgomotul luptelor de după moartea lui Ion Vodă cel Cumplit și între dragostea Feciorului de boier

mare, rasare, stăpânindu-le pe amândouă, Costea acesta cu »padurea lui de barbă». El lucrează, îndeamnă, poartă-și, îndreaptă, conduce pe toți cei din jurul lui. E bărbat cu conștiința deplină a puterii și înțelepciunii ce a adușat din pățanii, deapuri gata să se amestece, folosind, în orice lucru. La urmă chiar, când pustiu se întinde peste țară, între bocetele celor ce-și îngroapă iubii căzuți în luptă și tănguirea îndrăgostitului neajutorat, în mijlocul descurajării și zăpăcelii, glasul lui răsună: înainte. Acesta e Costea Morocăne: simbolul omului de acțiune, — și sunt sigur că povestirea de dragul lui s'a scris.

Iar de mila unor dureri, cari n'au fost știute până acum în literatura noastră, — în aceeași vreme însă și dl Em. Gârleanu a scris ceva în genul acesta, — de mila suferințelor prin cari trec bietele animale, dl Sadoveanu a scris »În pădurea Petrișorului». E povestea înduioșătoare până la lacrimi a morții unei caprioare, rănită de vânător. Nu se pot descrie cu mai multă înțelegere, simpatie și artă fiorii cari s'gduie trupul unui dobitoac, simțirea ce i se cetește în ochi și în mișcări: »Printre tufe dese, prin luminișuri scurte, caprioara fugea alungată de spaimă, se depărta spre părau. O clipa se opri tremurând, ea și cum ar fi fost înaintea unei prăpăstii. Apoi, încetându-și fuga, își făcu loc printre frunzișuri în albia apei. Cu cele două picioare de dinainte în unde, cu celelalte în iarba malului, stătu pe loc. Blănița cenușie îi lucea lin în umbră; numai capul fin cu urechile înalțate, cu ochii mari, sta într'un sul de raze. Așcută puțin. Apoi își plecă botul și atinse de douăori apa de lângă picioarele subțiri. Își ridică iar ochii. În undeile limpezi, apoi, deodată căzu o picătură de sânge. Picioarul de dinainte, din stânga, se zgârci ușurel și prinse a tremura. Dela umăr să prelingea sânge. Acuma picătura după picătură cădea mai des, turburând apa parăului. Caprioara își plecă domol capul, ca și cum voia să-și privească în oglinda aburită jumătatea de dinainte a trupului, în mișcarea de oprire. Apoi avu parcă un gemăt ușurel și-și întoarse botșorul negru spre pata de sânge. (p. 221—2).

Paginile acestea, dimpreună cu cele despre sfârșitul »Puicei» (aparute înaintea Crăciunului în »Sămănătorul»), arată o nouă latură puternică a mult cetăului autor. În aceeași vreme însă, pare-că se vede în concepția amânduror povestiri germele unei monotonii, cum este de pildă în motivul atât de des și de felurit înfașșat, ca decor, al vânătoarei.

Aceasta e noutatea, aceasta e bogăția »Vremurilor de bejenie». Celelalte bucăți, ca și arta acestui volum, își au toate tovarășele, nici mai bune nici mai rele, în cărțile de mai înainte ale dlui Sadoveanu.

I. Duma.

Cronică.

Conferințele despărțământului Sibiu. În cursul iernii, s'au ținut mai multe conferințe în sala festivă a Muzeului Asociațiunii. Ele au fost aranjate de despărțământul Sibiu al Asociațiunii, care are toată îndreptărea să se străduiască a ajunge model pentru celelalte despărțăminte.

Conferențiarul, cu toate că au fost liberi în alegerea subiectelor, au căutat să trateze chestiuni actuale și în parte unitare. Unitatea conferențelor a fost mai mult întâmplătoare decât intenționată, și ar fi bine, dacă ar fi fost invers.

Prima conferință a fost a dlui O. Goga: «Țăranul în literatura noastră poetică». Conferința a mai fost cetită odată, la adunarea generală a Asociațiunii de astăvară în Bistrița. Dl Goga și-a tipărit-o în «Viața Românească», din Iași, cu unele schimbări și cu adnotări.

A doua conferință a fost a dlui Dr. Ion Lupăș, profesor la Seminarul Andreian din Sibiu. Conferința d-sale poartă titlul: «Triumful ideilor moderne asupra celor medievale», pe care, autorul nevoind să o publice în întregime, o dăm în resumat, primit dela un prieten:

Anul 1907, la sfârșitul căruia ne aflăm, printru multe alte întâmplări de interes universal, va rămâne cunoscut la răboiul istoriei și pentru semnificativa întâmplare a unui războiu intelectual, ce s'a anunțat din partea celui mai tipic reprezentant al cugetării medievale împotriva tuturor ideilor moderne.

Altădată, în vremuri mai vechi, cuvântul Roma locuta este producea o zguduire, un cutremur de groază în tot apusul european, fiindcă hotărârile, cele ce din acest oraș etern diriguia destinele popoarelor, găsiau totdeauna un razim puternic în felul de simțire și cugetare al milioaneilor de credincioși, dela cei mai de rând până la cei mai înaintați, dela Benedictinii smeriți și până la capetele încoronate, cari și acestea grăbeau să-i sărute poala anturului, umilindu-se până în țărână înaintea celui ce stăpânea peste patrimoniul Sancti Petri... Acel dureros pelerinaj în vreme de iarnă aspră, la Canossa a pocăinții, avea strașnică umilire, ce trebui să îndure Enric al IV-lea, urmașul unor glorioși împărați și regi — este cea mai elocventă dovadă a puterii și influinței miraculoase, ce exercită în evul mediu, cuvântul Romei.

Astăzi puterea aceasta înfricoșată s'a stins. Iar succesorul aprigilor ei reprezentanți de odinioară, răsplătit cu zimbetul de compătire al lumii civilizate, pare a săvârși munca de Sisifos, când îndreaptă săgețile sale de hârție împotriva rezultatelor, la cari a putut să ajungă până în timpul de față — spre binele omenirii — cugetarea modernă.

Nu este altceva acest atac, decât rasunetul șters și foarte întârziat al unor lupte seculare. Nu lupte cu zăngăniri de arme ucigătoare, ci lupte cu fulgerări de idei; nu lupte purtate cu țaria vânjoasă a brațelor, ci cu puterea triumfătoare a cuvântului viu.

Scopul acestei conferințe, care va pune pentru câteva sferturi de oră la încercare atențiunea on. public, nu e să lămurească o problemă de actualitate: conflictul renouit anul acesta între cugetarea medievală și ideile mo-

derne — ci să atraga atențiunea asupra originiilor vechi și îndepărtate a acestui conflict, sa transpună gândul cu 4 — 5 veacuri în urma, zugrăvind împrejurările sociale și morale, politice și economice din trecut și arătând atitudinea factorilor de căpetenie, cari au dat naștere acestui conflict.

Individualismul și subiectivismul, adică tendința de a accentua și de a face să fie recunoscută totdeauna importanța și valoarea niziunilor personale, în orice manifestare a vieții este nota caracteristică a cugetării moderne și fiind ea într'o contradicție acută cu tendința spre universalism și autoritarism a evului mediu, nu e decât ceva firesc conflictul dintre aceste două concepții și curente de idei contradictorii, dintre cari cele dintâi trăiesc și triumfează prin puterea lor intrinsecă și prin farmecul noului, iar pe cele din urmă le susține puterea unor tradiții milenare. Urmează apoi o apreciere a filozofiei școlastice și a tendințelor de stăpânire universală, susținute și propagate mai ales prin papi vestiți, ca Grigorie VII sau Inocențiu III, care avea îndrăzneala să zică: «Ceeace eu spun e ca și cum însuș D-zeu ar spune» — sau chiar Bonifaciu al VIII-lea, care a întimpinat o solie a regelui german Albrecht cu cuvintele: «Ego sum Caesar, ego sum imperator.» — Se arată apoi deosebirea dintre acești papi mari și dintre urmașii lor din epoca renașterii, copieșii de toate păcatele timpului lor, cum a fost Sixt IV, Inocențiu VIII și Alexandru VI (Borgia) și Leo X. După mai multe amănunte din viața și stăpânirea acestora se dă următoarea caracterizare generală:

Dacă, lăsând cu totul la o parte atribuțiile lor dogmatice și ceremoniale, îi considerăm numai ca pe niște principii lumefști, vom afla în timpul acesta pe scaunul papal un număr savanți, financiari iscușiți și cavaleri eleganți, roboți unii de lăcomia după bani, stăpâniți alții de cultul femeii și iarăș alții trăind numai pentru propria lor familie sau vânănd măririi deșerte și ambiții vanitose.

Orică părere, am avea, despre papii cei mari ai veacului de mijloc, un lucru trebuie să-l recunoaștem: înaintea lor planau totdeauna interesele mari ale bisericii și ale creștinătății. Asigurarea independenței bisericești, răspândirea credinței creștine și lupta împotriva mohamedanismului — erau tot atâtea probleme universale a căror soluție papii medievali o socoteau printre cele mai sfinte ale lor datorințe. Urmașii lor din epoca renașterii însă nu se mai avantau spre ținte atât de înalte și universale, ci își vedeau de satisfacerea propriilor interese și plăceri, socotind, că e de ajuns dacă drepturile papale câștigate prin marii lor antecesorii te vor și-ți validă cu un fel, de virtuositate administrativă și financiară. Nu găsim în viața bisericăscă un singur moment mai însemnat, din care papii nu ar fi cercat să tragă venit și foloase materiale considerabile: confirmațiunile, anatemele, dispensațiile, indulgențele și canonisările slujiau ca tot atâtea titluri de drept pentru exploatarea credincioșilor. De aceea e foarte nimerită numirea de «camera apostolică est mater pecuniarum», prin care caracterizează un scriitor camera papală. (Dr. Philipp Woker «Das kirchliche Finanzwesen

der Păpste»). Multele abuzuri săvârșite în acest timp au provocat adânci nemulțumiri în toate părțile.

Materialul combustibil se aglomeră într-una, numai o scântee mai lipsită pentruca flacăra să falăie. Cu cât conștiința individuală se trezește mai curând cu atât devine și orice mișcare socială mai puternică.

La toate acestea se mai adaugă și inventarea tiparului, care înlătura orice pedecă din calea triumfătoare a ideilor. Mai înainte societatea era atotșterpăntoară asupra individului, acum însă acesta, ajuns odată la conștiința valorii sale spirituale și materiale, cerea să se valideze în mod independent, prin sine însuși. Atențiunea generală începe a se abate dela lucrurile sfinte, transcendente și a se îndrepta tot mai mult spre cele pământești și omenești. «A cunoaște cauza lucrurilor care ne încunjură e lozinea umanștilor și, în conformitate cu aceasta, în locul credinței necondiționate și al ideilor religioase se furișează spiritul critic; imaginațiunea și resemnarea este alungată prin puterea rațiunii și a liberelor cercetări științifice. Până când mai înainte valoarea omului se măsura numai după credința religioasă, acum cultura e socotită ca fiind mai prețios, decât orice. Iar scopul acestei culturi nu mai este supranatural, ci curat omeneșc: perfecționarea omenirii printr-o renaștere culturală posibilă cu ajutorul rațiunii emancipate de cătușile medievale din robia autorităților, cari n'o îngăduiau să se miște decât între anumite bariere strănte și luminate acum prin ideile scriitorilor clasici.

Col dintâi triumf al ideilor moderne asupra cugetării medievale s'a realizat deci prin libertatea conștiinței pentru care s'a pornit marele curent de reformă religioasă. După alte două veacuri de lupte și frământări continue s'a proclamat apoi și libertatea vieții economice sociale și politice, cel puțin în principiu.

Adevărat, că prin o crudă ironie a istoriei toate aceste libertăți s'au denaturat și istovit în multe părți astfel încât avea drept Eminescu să spună, că «Libertatea e libertatea de a exploata, egalitatea egalitate de a deveni tiran ca și vecinul meu, fraternitatea un moft ilustrat prin ghilotină».

Tocmai de aceea problema cea mare a zilelor noastre e o luptă hotărâtă și aprinsă pentru a desființa cu totul, sau micșorâ cel puțin, contrastul isbitor dintre frumoasele idei moderne și dureroasa realitate a vieții. Căci rostul întregii evoluții istorice îl dă progresul treptat din întunecare spre lumină și dela sclavie spre libertate. Lupta pentru libertate apare deci ca o datorință sfântă, ca voința lui Dumnezeu, pe care trebuie să o realizeze istoria. După cuvântul profetic al lui Bălcescu: «Ceice se luptă pentru libertate, se luptă pentru Dumnezeu!»

A treia conferință a fost a dlui Dr. Ion Boreia, profesor la școala civilă de fete a Asociațiunii. Conferința d-sale o publicăm în întregime, începând cu numărul de astăzi.

A patra conferință a fost a dlui Silvestru Moldovan, care s'a publicat în «Telegraful român».

A cincia conferință a fost a dlui medic Dr. Iancu despre «Tuberculoză».

Publicul a urmărit conferințele cu o atențiune înțelegătoare și desigur împreună cu noi s'ar bucura mult și ar râsplăti cu mai numeroase aplauze ostenelele conferențiarilor, dacă întreaga serie de conferințe ar prezentă o unitate, tratând fie o epocă din literatură, fie o problemă socială privită din mai multe puncte de vedere.

*

T. C.

Expoziția de copii din Băsești. Cu ocazia adunării cercuale a despărțământului Șimleu, ținută la 4 August 1907, în comuna Băsești, s'a aranjat și o expoziție de copii din partea «Reuniunii femeilor române sălăgene». Începutul facut de «Reuniunea română de agricultură din comitatul Sibului», a găsit răsunet tocmai în Sălăgiu. Nu putem lauda îndeajuns pe bravi sălăgeni, exemplul cărora ar putea fi urmat de toate despărțămintele Asociațiunii, căci aceste expoziții sunt de o extremă importanță. Dacă s'ar putea aranja asemenea expoziții în fiecare comună tot la câte cinci ani, s'ar ajunge la o întărire fizică și morală a țărânilor. Se știe că sănătatea fizică e temelul moralității, al echilibrului sufletesc. Aceste expoziții de copii ar constitui începutul unei activități întinse și sincere a «domnilor» pentru «nația» românească. Și când acest început e așa de ușor, de ce nu-l ar face toți directorii despărțământelor Asociațiunii?!

Premiile cari se dau pentru cei mai frumoși copii, nu trebuie însă să se dea copiilor de țărâni ca o pomană. Asta umilește pe părinți și îndepărtează pe cei mai cu stare dela participarea la premii. Diferențierea aceasta între țărâni, ca și mijloacele de umilire, trebuesc înlăturate cu orice preț. Premiiile s'ar putea adună dela țărâni: venitul unei serbări, unui joc sau, cel mai bun lucru, unde sunt bănci populare să se iee din fondul cultural al acestora. Observând deși condițiile cari fac posibilă o întrecere liberă între mamele țărânce în a-și îngriji copiii, eu cred că s'ar putea ajunge la rezultate frumoase în curs de o generație de oameni. Bine înțeles că o asemenea îndreptare reclamă o jertfă a domnilor pentru interesele țărânilor, o jertfă care se manifestă prin fapte și nu se declamă în toastele dela banchete, cum se face astăzi în cele mai multe părți.

Hărnicia sălăgenilor e deamă dea deci de toată lauda. Cu ocazia expoziției de copii din Băsești, dl Dr. A. Bojthor a ținut o prelegere, dând sfaturi mamei cum au să-și îngrijească copiii și cum să-i ferească de boale. Prelegerea s'a tipărit și s'a împărțit între popor. La expoziție au fost premiate 30 de mame.

Din acest preț publicăm și alte vederi din părțile Sălăgiului, cari, desigur, nu vor face aceeași impresie cetitorilor ca tabloul țărâncelor cu copii în brațe. T.

*

Din Germania. O serie de articole scrise de profesorul universitar Dr. Friedrich Paulsen, merită să fie amintite și cetitorilor «Luceafărului». Paulsen, care se bucură de renume în lumea științifică germană, (e cunoscută și la noi escelenta introducere în filozofie a savantului german) se îndreaptă împotriva curentului stricacios, care domnește în literatură și în artă și în educația tineretului german. Pornește lupta cu toată puterea convingerii sale împotriva perversității răspândite în literatură modernă și nu are cuvinte destul de aspre

pentru aceia, cari fantazează de «iubirea liberă», de îndreptăţirea «homosexualismului» şi a celorlalte aberaţii sociale.

Într'un loc exclamă: «Cine cunoaşte Germania numai din litera moarta, din revistele ei humoristice, din piesele ei teatrale, din romanele ei moderne, din galantarele ei de bibliarie, din prelegerile publice ţinute şi ascultate de bărbăţii şi femeile ei, acela pare că e silît, să ajungă la părerea că nici o întrebare nu frământă în prezent mai mult poporul german decât aceea: dacă zăgăzurile puse de obiceiurile curate şi din partea dreptăţii pornirilor libere ale vieţii sexuale mai sunt bune de ceva, sau dacă nu e mai bine ca să se şteargă de pe suprafaţa pământului.»

Cuvântul acesta, spus cu toată sinceritatea, cuprinde mult adevăr. În viaţa socială actuală se observă în Germania o boală simptomatică, care nu e unică în felul ei, căci a existat de multe zeci de ori, în diferite timpuri, la diferite popoare, dar care nu serveşte spre gloria nici unei ţări.

Valurile tot mai murdare, cari au fost răspândite de afacerea Harden şi osândirea recentă a contelui Lynar şi-au avut contrapunctele de mult, în literatura contemporană germană.

Unul din reprezentanţii «de frunte» ai acestui curent falş e scriitorul Frank Wedekind, hanoeran de naştere, care e ridicat în slava cerului de unii şi fârlit în noroi de alţii, îndumnezeit de unii şi anatemitizat de alţii. Cetese că una din primele sale piese teatrale: «Frühling- Erwachen» (Deşteptarea primăverii) e jucată pe scenele teatrelor ruseşti de sute de ori şi că se întrec toţi în laude la adresa autorului. Frank Wedekind e la ordinea zilei nu numai în Rusia. În Germania alegă el însuşi din oraş în oraş cu piesa su amintită, care nu e decât o sfruntată lipsă de gust la adresa sentimentului moralităţii şi câştigă din multe părţi aplauze. A insistă asupra «Deşteptării primăverii» credem că nu e de lipsă. Ceeace caracterizează «muza» lui Wedekind e un cibism, care te revoltă. Cînimul acesta, care pleacă în linie ascendentă dela Oskar Wilde şi Bernard Shaw, îşi serbează orgiile pe scenă. Ceeace te supără însă şi mai mult la W. e lipsa gustului literar, absenţa unei limbi cinstitute literare şi, pe lângă asta, o stângăcie fenomenală într'ale scenării. Te crezi cu sute şi sute de ani înapoi, pe timpul lui Hans Sachs, «păpucarul şi poetul» neamţ.

Mai liniştit şi mai sărbătorec a fost alt moment cultural petrecut zilele trecute. S'a deschis teatrul din Weimar, cu vestmânt nou. Weimarul — se ştie — a jucat un rol mare în istoria culturii germane, fiindcă acolo au petrecut timp îndelungat cei doi dioscouri: Schiller şi Goethe. Teatrul cel vechiu, care a văzut atâtea zile bune, care a avut de director pe Goethe şi unde au jucat şi întemeietorii teatrului german, a trebuit să fie dărâmat în urma pericolului focului, la care eră expus. Repertoriul lui Kotzebue — de care noi, Românii, nu ne putem desbăra, — a lui Iffland şi a ortacilor lor a domnit mult timp pe scena din Weimar. «Lohengrin» opera lui Rich. Wagner a avut aici premiera în a. 1850. Dar amintirea cea mai nestearsă au lasat-o Schiller şi Goethe, a căror monument cunoscut înfrumuşează piaţa teatrului. Ser-

bările de ipaugurare ale noului teatru, s'au făcut cu deosebită pompă. Toată lumea literară germană şi-a avut reprezentanţii. Au fost de faţă peste 60 de directori de teatru şi o gardă întreagă de oameni de literă. Chiar şi împăratul a ținut să ridice festivitatea cu prezenţa Sa. Oraşelul Weimar a îmbrăcat haina de sărbătoare. De mult nu s'a văzut atâtea aglomeraţii pe străzile tăcute ale oraşelului. Au trecut timpurile când puteai fi, un punct cultural de atâtea importanţă, o cetate cu câteva mii de suflete. Alte timpuri. Berlinul, Viena, oraşe cu milioane de suflete şi milioane de dureri noia. (Mai sincere însă ca atunci?).

Din piesele teatrale, cari sunt la modă în Germania, amintesc ultima lucrare dramatică a lui Gerhart Hauptmann: «König Karls Geisel» (ostăteca regelui Carol), prelucrarea romanului lui Tolstoi «Anna Karëniina», de francezul Guiraud şi comedia «Der Dummkopf» de traducătorul lui Molière, «Ludwig Fulda» şi «Die Rabensteinerin» de Wildenbruch.

Asupra piesei lui Gerhart Hauptmann sper să insist mai mult într'un viitor articol. Ceeace priveşte romanul prelucrat nu sunt multe de zis. E o piesă de senzaţie, care îşi are efectul sigur la publicul mare şi care va avea succese fenomenale — de asta suntem siguri — pe scena Teatrului naţional din Bucureşti, unde auzim că se şi pregăteşte. «Anna Karëniina» (cu accentul pe silaba re) e cunoscuta eroină a romanului cu acelaş nume al scriitorului Tolstoi. Importanţa acestui roman în literatura rusească este cunoscută. De când a aparut pentru primaară într'o revistă rusească, în a. 1875/6, a străbătut toate ţările culte, fiind tradus în toate limbile. (Deşi nu am cunoştinţa de o traducere românească, e aproape sigur, că a fost tradus în foia vre-unui jurnal din România). Cu romanele dramatizate însă se întâmplă un lucru ciudat: aproape nici unul nu-şi află succesul dramatic literar.

Eşti tentat să susţii axioma, că un roman nu poate fi dramatizat cu succes. Judecând după experienţele de până acum îţi vine a crede lucrul acesta. N'avam decât să ne gândim la dramatizarea romanelor existente. Greutatea aceaste e cu atât mai mare la romanul autobiografic al lui Tolstoi, unde adâncirea psihologică reclamă imperios urmărirea caracterelor la masa de scris, în liniştea odai de lectură şi unde sbuciumul lăuntric sufletec nu poate fi redat sau — în cazuri excepţionale — cu mare greutate, pe scena teatrului. De aceea figurile romanului apar în dramă, şterse, fără adevărată viaţă în ele, încât nu mai recunoşti caracterele din roman. Nu mai amintim nici îndrăzneala unui autor dramatic de a se atinge de unul din mărgăritarele literaturii ruseşti. Cu toate astea piesa se reprezintă în toate oraşele Germaniei cu succes. (Se ştie că s'a jucat pentru primaară anul trecut în Paris). Un punct atractiv de prima ordine e scenăria. Tentăcia e mare. Gândiţi-vă. Se vede pe scenă o alergare de cai dela Crasnoie Selo de lângă Petersburg şi un tren accelerat-expres cum trece în goană vertiginosă pe scenă, zdrobind trupul eroinei. Aici e punctul culminant, care a atras chiar şi pe Paul Schlenker, pe directorul Burg-theaterului din Viena, să dea piesei amintite, un loc în repertoriul teatrului. (Rezultatul a fost o tăcere semnificativă a publicului, care se aşteptă la altceva). Fireşte

— publicul, care urmărește ultimele toalete de primăvară ale alergărilor, care ajunge la paroxism când vede cai de rasă (cum a fost în Viena) galopând pe scenă, sau care e cuprinsă de extaz când aude și vede trenul expres trecând pe scena cu o naturală de admirat — publicul acesta a fost satisfăcut. Ignoti nulla cupido.

Cu toate astea, nu se poate tăgădui că sunt unele momente bineșor prinse, fiindcă Guiraud e un copil al timpului său, al teatrului francez modern de efecte și-și cunoaște publicul, care vine cu o jumătate de duzină de batiste la teatru.

Despre celelalte două piese teatrale voi avea ocazie să vorbesc altădată. H. P. P.

Reviste și ziare. Vatra Școlară. Peste încetarea din viață a acestei reviste pedagogice, tocmai acum când statul asigură învățătorilor noștri o leafă în doi, nu putem trece la ordinea zilei. Să vedem pentru ce a apărut și pentru ce a trebuit să dispară această revistă, care eră să fie un îndrumar pentru dascălii dela sate, chemați să învețe țărănimea la o viață mai rațională, mai morală și prin urmare mai ușoară.

În Nr. 1 al acestei reviste se spune că profesorii dela Seminarul Andreian din Sibiu, la redactarea unei foi pedagogice, au fost mai ales determinați de dorința exprimată în diferite conferințe învățătoresci și în ziare, de a avea un organ pedagogic, precum și de dorul de a contribui... la perfecționarea statului nostru învățătoresc. E limpede: Foștii elevi, astăzi învățători la sate, au dorit să aibă și în practica carierii lor sfaturile și îndrumările profesorilor, iar aceștia din urmă au fost și sunt conștienți că o învățătorime, care nu e mereu ținută în curent cu experiențele și progresele pedagogice din străinătate, că o învățătorime, căreia nu-i dă nimeni nici o îndrumare, cum să se facă educația țărănimei noastre, nu e capabilă de o acțiune unitară și prin urmare nu-și poate împlini chemarea. Cunoștințele învățate în cursul pedagogic se uită repede, lecțiile devin mecanice și prin urmare un chin atât pentru învățator cât și pentru copil.

O premenire continuă a acestor cunoștințe se impunea deci; învățătorii au cerut-o și profesorii le-a dat-o pentru neînsemnata suma de 6 cor. pe an.

Cum se face atunci că revista totuși n'a putut trăi din pricina lipsei de abonați? Să cercetăm posibilitățile cauzelor acestei lipse de abonați. Nu pot fi decât următoarele: sau revista nu a împlinit așteptările învățătorilor; sau cererea învățătorilor a fost numai paradă de vorbe pe la conferințele învățătoresci; sau, în sfârșit, învățătorii noștri nu simt necesitatea de a se mai ocupa de chestiuni pedagogice. Lipsa mijloacelor materiale nu se poate admite, fiind vorba numai de 3 fl. pe an.

Învățătorii nu sunt în stare să judece prestațiunile profesorilor dela Seminar în domeniul pedagogiei, fiindcă acest fapt ar presupune o cultură superioară la învățători, pe care ar trebui să și-o câștige fie prin experiență și observație fie prin studii scrise în limbi străine. Învățătorii de aceștia vom avea de sigur puțini. Prin urmare presupunerea primă trebuie să o înlăturăm. Mai rămân celelalte două pe cari noi le socotim ca adevăratele cauze ale încetării revistei «Vatra Școlară». Aceste cauze ne permit

însă să aruncăm o privire în viața sufletescă a învățătorimii noastre; ne permit să ne facem o idee despre felul cum își înțelege ea chemarea.

Învățătorii noștri — adică cei cari erau obligați să susțină «V. Șc.» — atunci, când nu mai vreau să aibă nici o îndrumare dela foștii lor profesori, când nu mai simt nevoia unei culturi pedagogice, care să le înlănească îndeplinirea misiunii lor, dovedesc că sunt mai mult gospodari, oameni de afaceri, — decât învățători. Cele câteva ore dintr-o zi, pe cari, în schimbul retribuției, sunt siliți să le stea împreună cu băieții de țărani, se chină să repete metodele ce le-au învățat în tineretă. Dresează mecanic pe copii să memorizeze cele câteva cunoștințe impuse de planul de învățământ, și cu toții abia așteaptă să vie lunile de vară să-și poată vedea mai bine de trebușoare. Așa sunt multe cariere de ale învățătorilor noștri. Așa se pare că-și tocesc viața dascălii, cari se numesc luminătorii poporului. Prea puțini sunt între dâșii cari sunt conștii de responsabilitatea chemării lor și cari, prin urmare, într'adevăr lucrează, cu dragoste sinceră și din toate puterile, pentru înaintarea țărănimii, care-i plătește.

Învățătorii noștri ar putea să recite în fiecare zi, în loc de «Tatăl nostru», următoarele cuvinte ale unui profesor dela Seminarul Andreian din Sibiu:

«Orice faptă, orice preocupare, toată munca noastră trebuie să aibă în vedere numai poporul nostru. Tot ce suțem și ce avem noi azi, suntem prin el și dela el. Deci se cade, ca spre folosul poporului să se îndrepte lucrarea noastră a tuturor» (Vatra Școlară An. I. p. 173—4).

În «Tribună» (Nr. 17—1908) dl. V. V. B. constată, pe baza datelor cuprinse în «Anuarul băncilor pe 1908», cum aceste împart acționarilor dividende grase, exploatare pătura țărănească fără nici o cruțare. Vom arăta și noi cum aceste bănci sunt create de interesele clasei noastre de cărturari, cari azi-mâne se vor consolida într-o plutocrație parasitară, apăsând greu pe umerii bieteii noastre țărănimi. Funcționarii băncilor noastre, în proporția câștigurilor realizate de aceste, sunt prost plătiți.

Correspondentul bucovinean al «Tribunei» (Nr. 11—1908) scrie: «Starea economică și financiară a bucovinenilor e slăbuță. Pământurile sunt în mare parte în mâna jidanilor, cari le-au cumpărat dela boierii români ajunși în sărăcie. Țaran bogat alii cu greu, lipsurile îl due în America.

Băncile sunt multe. Țăranul român le cunoaște numai cu ocazia ridicării vre-unui împrumut și foarte rar poate depune câțiva bani.»

Aceste rânduri pot servi de un memento clasei noastre cărturărești, care în majoritatea ei se depărtează din ce în ce mai mult de popor și se înmulțește nu spre folosul ci spre paguba intereselor țărănești.

Correspondentul mai amintește și de pericolul rutenesesc care amenință averile bisericicești ortodoxe. Întrebăm: Ce folos au țărani români de aceste averi bisericicești? Probabil aceiași folos ca și țărani bihoreni de domeniile episcopiei gr.-cat. din Oradea-mare.

T. Codru.

Știri. Redactorul acestei reviste, dl Oct. C. Tăslăuanu, la 14 Februarie a. c., a fost din nou amendat cu 120 cor. pentru următoarele cronici apărute în »Luceafărul»: »Sinoade, Bucovina, Pamflete, Moravuri, Serbările meseriașilor din Sibiu, Frăție, Asociațiunea națională în Arad pentru cultura poporului român.

* Atragem atențiunea cetitorilor noștri asupra următoarelor volume a colaboratorilor noștri apărute de curând: În Editura »Minerva» din București: C. Sandu-Aldea, »Pe drumul Baraganului», cuprind novelele apărute în această revistă și în »Sămănătorul». Prețul unui volum Lei 1.50. — M. Sadoveanu, »Insemnările lui Nicolae Manca», roman apărut mai întâiu în »Viața Românească» din Iași. Prețul Lei 2. — Dela dl Ion Ciocărlan, inv. în comuna Păunești, Gara Pufesti, (județul Putna, România) se poate comanda volumul de curând apărut »Irimă de mamă». Prețul 2 Lei.

* Senatorul Dr. Nicolae Xenopol scrie un articol informativ despre: Reformele agrare în România în revista austriacă »Oesterreichische Rundschau». (Vol. XIV, fasc. 3. — 1 Februarie).

* În numărul viitor vom începe caricaturile de Murnu și Iser.

* A apărut a II-a ediție a vieții regelui Carol, scrisă în nemțește de Paul Lindenberg. (VII. 480 pag. cu 180 ilustr. și o heliogravură). Berlin: F. Dümmler, editor. 4 mărci (legat 5 m.).

Poșta Redacției.

»Unirea», Blaj. Noi socotim că între virtuțile creștine se numără și iubirea de adevăr. Și nu ne putem mira îndeajuns că o foaie bisericească încearcă să »umble cu șoada», cum zice țărănul nostru.

În Nr. 7 1908 se tipărește: »Luceafărul» pag. 82 împuța *Unirii* că i-ar fi împărțit epitețe de »proste» și »ingâmfate», cari de loc nu i-s-au atribuit în »Unirea».

Ca să se convingă cetitorii de adevărul acestor afirmări, reproducem răspunsul ce ni-l dăduse *Unirea* în Nr. 3 1908, p. 40:

»...Deci »Luceafărul» nostru mai are de curățit și pe acasă.

Întru una însă-i dăm dreptate deplină: ea *prostita* nu moare cu una cu două. — adaugem (?) numai că *prostita* tot se mai poate îmblânzi; dară mai rea este *ingâmfarea*: (?) pentrucă pe aceasta nici cu ciomagul nu o poți alungă.

Așa a scris »Unirea». O întrebăm cu ce scop făcă aceste constatări despre puterea de viață a domesticeii *prostitii* și despre obraznicia feroce a *ingâmfării*? Noi nu credem că a fost o constatare pur teoretică, fiindcă dacă ar fi așa, autorul ar fi publicat-o la rubrica »cugetării».

Ne pare rău că și »Unirea», fără să fie foaia oficioasă sau semi-oficioasă a consistoriului, care a aprobat »Filoteia» ieromonahului Domșia, se străduiește să intre în tagma celor »îmbătrâniți în merite și obiceiuri rele din mica noastră Româ».

Poșta Administrației.

Arem onoare a înștiința pe onor. abonați cari au comandat searșe, că acestea s'au expediat la adresa exactă a fiecăruia. În cazul când ore-umil din onor. abonați nu le-ar fi primit încă, rugăm să le reclame dela poștă.

D. M. Da. Premiile le-am trimis cu siguranță, precum dovedește cartea de poștă. Vă rugăm deci să reclamați. Noi expediăm regulat toate premiile chiar în ziua când sunt cerute. Nu întârziem decât atunci când nu aflăm Nrul fâșiei în fruntea couponului.

A. n. Boldor. Codlea. Am primit carta și vă mulțumim. De acum: Sfântă pace și trainică prietinie!

Victor Viana Rio de Janeiro. Bresil. Am expediat azi cele 4 Nre apărute, la adresa DV. Veți primi revista regulat. Suntem încredințați că veți rămânea printre onor. noștri abonați. Poate ne veți trimite din când în când și câte-o știre privitoare la viața socială a fraților noștri de peste nouă mări și nouă țări.

I. Bj. Ne e cu neputință a da premii și pentru 1907 mai ales când și abon. pe acel an l-ați plătit în două rate și nu la termenul fixat. N-rile pe 1905 eră bine să le reclamați atunci, la 15 zițe după apariția fiecărui nr. Azi nu le mai avem.

P. Rămneanț. Cușteiu. Mulțumim călduros pentru sprijinul binevoitor. Serata Et. vi s'a trimis cu siguranță, cercetați la poștă. Bucuros v'am trimete-o înc'odată, dar n'o mai avem.

T. Lungu. Ați achitat abonamentul pe întreg anul 1907.

Bibliografie.

N. Iorga, *Geschichte des osmanischen Reiches nach den Quellen dargestellt*. Erster Band bis 1451. (Stiebei- und dreissigstes Werk aus Geschichte der Europäischen Staaten, herausgegeben von A. H. L. Heeren, F. A. Ukert, W. v. Giesebrecht und A. Lamprecht). Friedrich Andreas Perthes, Gotha 1908. 1 vol. 8° pp. XIX + 486. Prețul: 9 Mărci.

V. Alexandri, *Teatru* vol. V. Editura Minerva, București 1908. Pețul, Lei 1.50.

C. Sandu-Aldea, *Pe drumul Bărăganului*. Editura Minerva, București 1908. Prețul, Lei 1.50.

H. Chendi, *Impresii*, Editura Minerva, București 1908. Prețul, Lei 2.50.

I. L. Caragiale, *Teatru*, opere complete. Editura Minerva, București 1908. Prețul, Lei 2.—

M. Sadoveanu, *Insemnările lui Niculae Manca*. Editura Minerva, București 1808. Prețul, Lei 2.—

A. Vlahuța, *Clipe de liniște*. Editura Minerva, București 1908. Prețul, Lei 1.50.

A. C. Cuza, *Naționalitatea în artă*, principii, fapte, concluzii. Edit. Minerva, București 1908. Prețul, Lei 1.50.

Constanța Hodoș, *Martirii*, roman. Editura Minerva, București 1908. Prețul, Lei 1.50.

Premiile revistei „Luceafărul“:

Dăm gratuit acelor dintre abonații noștri, cari vor plăti abonamentul întreg pe anul 1908 până la 10 Martie 1908:

- celor cari plătesc ediția de lux (20 Cor., România 25) și ediția simplă (12 Cor., România 16 Cor.) *trei volume*, pe ales, dintre cele mai jos înșirate;
- iar celor cari plătesc ediția de 7 Cor. (România 12) *două volume*, pe ales, dintre cele mai jos înșirate.

Volumele dintre cari abonații noștri își pot alege sunt:

Ioan Agârbiceanu	Dela Tară (schite și povești, premiate de „Asociațiune“).
Ion Bârsabul	Primele Versuri.
Zaharie Bârsan	Ramuri (schite și povești, premiate de „Asociațiune“).
Ion Ciocârlan	Trainul Nostru (schite și povești).
Alexandru Ciura	Icoane (schite și povești).
Octavian Goga	Poezii (premiat de Academia Română).
A. O. Maior	Biblioteca Copiilor (vol. I.)
A. O. Maior	” ” (vol. II.)
Ion Slavici	Mara (roman).
Maxim Gorkii	Novel , traduse de Horia Petra-Petrescu.
Coșbuc György	Költevények , fordította Révai Károly.
	Numărul jubilar Carol.

Cheltuelile, împreunate cu împachetarea volumelor și porto, fiind mari, On. noștri abonați vor adăuga la abonament **suma de 1 Cor.**

Cei ce nu vor adăuga această sumă de 1 Cor., nu vor primi, bineînțeles, volumele.

Adm. revistei „Luceafărul“.

IOSIF JIKELI

SIBIIU, strada Ciznădiei 47.

Magazin special de obiecte de sticlă, porcelan și metal, unelte pentru casă și bucătărie, rame pentru icoane, lămpi electrice și de petrol, en gros și en detail.

Pentru biserici:

Candelabre argintate și suflăte cu argint, sau cu aur veritabil, apoi **Candele**; sfeșnice argintate, pentru luminări.

Căldăruși pentru apă sfințită. **Anaforări, cădelnițe.** Prețurile cele mai moderate.

Chivot pentru păstrarea cuminăcăturii. **Discuri** pentru bani etc. argintate, nichelate sau de aramă. **Potir, stea, copic (cuțit), lingurițe, disc** pentru agneți, argintate sau aurite. Comandele se efectuează imediat. (1-3)

Costume bărbătești de tot felul, Reverenți perfect croite și Uniforme militare

se pot comanda cu toată încrederea la firma bine cunoscută

Petrașcu

Sibiiu, Str. Ciznădiei Nr. 34.

Materialul este cel mai bun, prețuri cât se poate de moderate și executarea comenzilor urgente se efectuează în cel mai scurt timp.

Tuturor Românilor bani, doritori de a încuraja industria românească, le recomandăm călduros, să lucreze la aceasta firmă solidă. (2)

In prăvălia dlui

I. MORAWETZ

Sibiiu, Str. Ciznădiei Nr. 14.

să pot cumpăra cu prețuri reduse, cele mai elegante, moderne și solide obiecte de lux; orologe, juvaeruri, precum și ornamente bisericesti și argintărie de casă.

On. noștri abonați sunt rugați a trimite, cu orice cerere sau reclamație cum și pe couponul mandatelor, numărul fâșiei pe care este imprimată adresa. Administrația.

Ca să cunoașteți Ungaria procurați-vă:

Harta Compusă a Ungariei

de Dr. Fr. Schuller,

aprobată de Înalt. Minister al Instrucțiunii publice și de Ven. Consistor arhiepiscopesc ort. rom. și recomandată pentru a se introduce în școli ca mijloc ușor și plăcut de a învăța Geografia Ungariei.

Harta este totodată și un joc plăcut pentru copii în familie. Ediția de lux, Cor. 5.50, ediția școlară Cor. 3.

Prospecte, deslușiri, precum și blocuri pentru desemnarea Hartei, oferă gratuit și franco

Francisc Neuzil,

Compactor.

Fabrică de obiecte de hârtie și carton
în Sibiu.

Primul atelier de uniforme din Ardeal

Fondat în anul 1872.

Medalii de argint

și de aur.

A. ZACH

posesor

I. Vilhelm Zach, Sibiu, Str. Ciznădiei 57.

Furnizor al mai multor institute militare.

Mare deposit de stofe din țară și străinătate, pentru haine civile și militare. Specialist în costume de călărie; pantaloni englezești fason «breches». Asortiment bogat de armatură și recurse pentru duela. Pregătește tot felul de uniforme pentru toate armele din orice țară precum și haine civile. Croitoră modernă și perfect potrivită după jurnalele cele mai noi.

Prețuri fixe, serviciu prompt, condițiile de plată, după învoială. (1)

1.000,000-e

(4-12)

se întrebuințează pe fiecare an pe băi, medicamente și alte cure, în speranța, de a dobândi iarăși mult dorita sănătate; dar durere, că cei mai mulți din acești bolnavi, cu toate că urmează prescripțiile cu paciență și foarte exact și nu cruță speșele, fac cele mai triste experiențe.

De aceea noi sfătuim pe fiecare bolnav, anume pe de aceia, cari sufer de neurastenie, nervositate, reumatism, dureri de spate și de cap, greutăți de stomah și de intestine, slăbiciune de inimă, cari au membre reci și cari sufer de slăbiciuni de orice fel, în loc de a se deda la încercări fără rezultate, să-și procure neamănât un

„ELEKTROPHOR“, aparat electro-magnetic

spre folosința proprie, deoarece

Electricitatea e putere de viață!

Nu se poate îndestul recomanda tuturor oamenilor bolnavi a folosi acest aparat electric, deoarece electricitatea întărește nervii, renouiește sângele, inviorează simțurile, efectuește o activitate normală a sângelui și a sistemului nerval, ne ferește de cele mai multe boale.

Intinerirea și prelungirea vieții prin aparatul electro-medicinal original american pentru întrebuințare proprie.

Așa vestește Dr. Bourg, membru al facultății de medicină în Paris: Nu numai, podagra, reumatismul, sgârciurile, histeria, astma se vindecă în sute de cazuri prin electricitate și în toate cazurile se alină unde știința medicilor a fost folosită în zadar, ci anume și la toate boalele de nervi, durere de cap, colica, tiitul urechilor, insomnie, ipochondrie, în special la hemoroide, după câteva zile, uneori după câteva oare se iverse și alinare miraculoasă și cu deosebire la boala dureroasă femeiești, bolnavii au aflat cu siguranță vindecare și alinare și pentru femei în stare binecuvântată. Prețul aparatului mic complet, cu instrucție de folosire 25 cor. (Numai pentru cei foarte sensibili). Prețul aparatului mare complet cu instrucție de folosire 50 cor. (Pentru vindecare de boale cerbicoase). Furnizarea

urmează trimițând prețul înainte sau cu rambursă, prin reprezentanța generală Elektrophenon Co. Ltd.:

AUFFENBERG JÖZSEF, Budapesta VII. Strada Verseny 6/L.